

Юбілейная выстаўка

Набліжаецца саракагоддзе Савецкай Беларусі—светлае і радаснае ўспамінальнае свята. Чым менш часу аддзяляе нас ад велічнай даты, тым больш нарастае творчы ўздым сарад работнікаў савецкай індустрыі і сацыялістычнай сельскай гаспадаркі. Дастойна сустрапаць вялікую ўрачыстасць таксама майстры беларускай культуры і дзеячы нацыянальнага мастацтва.

Беларускія жывапісцы і скульптары, графікі і спецыялісты дэкаратыва-прыкладнага жана сваё высокае натхненне аддаюць таю, каб на юбілейнай выстаўцы знайшлі яркае адлюстраванне жыццё і выкарыстанне працоўны падвиг савецкіх людзей—будайнікоў камунізму.

У задуе і тэматцы, у вобразным змесце і форме будучы твораў гледчы павінен адчуць жывое дыханне сучаснасці, шырокую хвалячую прафуду аб нашай сацыялістычнай рэчаіснасці.

Мастацтва Савецкай Беларусі развілася і набывала творчую стабільнасць пад акрыяльным уплывам ленінскіх прынцыпаў партыйнасці, на трывалым грунце адзінага сапраўднага рэвалюцыйнага метад сацыялістычнага рэалізму. Яно квітнела і налілася свежымі сокамі ў барыды супраць уаўных наватараў і рэвізіяністаў, са шкодным пустазеллем буржуазнага мадэрнізму.

Есць што паказаць на юбілейнай выстаўцы нашым мастакам. З багатым скарбам з выявамі яны на агляд да патрабавальнага савецкага гледача. Выраслі напалнаныя кадры мастоўраў ва ўсіх жанрах, а многія іх кампазіцыі і палотны знайшлі прызнанне не толькі ў нашай рэспубліцы, але і далёка за яе межамі, на ўсёсавезных аглядах і на экспазіцыях за рубяжом нашай Радзімы.

На Усёбеларускай выстаўцы, у поўнай ступені рэпрэзентываючы, будучы паказаны здабыткі беларускага мастацтва за мінулае саракагоддзе—вынікі развіцця нацыянальнай культуры народа. Але галоўнае месца ў юбілейнай экспазіцыі займаюць новыя свежыя палотны, скульптурныя кампазіцыі і групавыя партрэты, графічныя лісты і іншыя сучасныя творы.

Калектыў стальных мастоўраў і таленавітай моладзі заклочаны тым, каб найлепшым чынам удзельнічаць у творчай справе аднаго народа. У адноўленне ад мінулых выставак, у сёлетнім аглядае сярод новых твораў вялікае месца аддана індустрыяльнаму тэме. Есць надзея, што наведвальнікі здолеюць пазнаёміцца з пейзажам і людзьмі Васільскай электрастанцыі (мастак Б. Звінаградскі) і кампазіцыяй, якая адлюстроўвае дыханне волата нашай прамысловасці—трактарнага заводу (Я. Красовічы), з партрэтамі будайнікоў Мінска, Гомеля і іншымі палотнамі на важнейшую тэму.

Стварэнне партрэтаў каласніцаў, трактарністаў, жаўнераў кампазіцыі, прысвечаныя палітанам, студэнтам, артыстам. Выставачныя залы зноў упрыгожаны гісторыка-рэвалюцыйнымі палотнамі і партрэтамі амагараў за шчасце народа.

Сярод найбольш значных там будучай экспазіцыі—герачныя падвигі абаронцаў Брэскай крэпасці (аўтары І. Ахрэмчык, В. Паліўчык), партреты Георгія Скарыны, Кастуся Каліноўскага, Які Купалы, групавыя кампазіцыі партрэт герояў Савецкага Саюза.

У шырокім маштабе маркуюцца экспанаванне новых індустрыяльных і каласных пейзажаў, лірычныя кампазіцыі, прысвечаныя велічаму характэрна роднага краю.

Скульптары стварылі праекты помнікаў М. І. Калініну (А. Габэў), Фрунзе (С. Селіханавіч) і Мясніковічу (А. Бембел).

Аднак у пераважнай большасці гэта лічце будучыя творы, якія пакажуць што толькі існуючыя ў асіках і аздадах або на ўзлётнай аўтары. Была выстаўка мела сапраўдны поспех і была свечасова падрыхтавана на належным узроўні, трэба яшчэ шмат чаго зрабіць.

Таловай увагі, зразумела, патрабуюць творы на баявыя тэмы нашай сучаснасці. Тут мастакам неабходна дамагчыся спалучэння высокай камуністычнай ідэінасці з дасканалым майстарствам, зграбнасцю і характэрным формам. Праўдлівае Савецкае мастацтва Беларусі і кожны аўтар пасобіць павінен папалапацца, каб на выстаўку не трапілі бездзейныя і безгустоўныя, шэрыя і слабыя творы, якія абдзена, у цямняных фарбах адлюстроўваюць нашу цудоўную рэчаіснасць.

Высакародны абавязак жывапісцаў дамагацца ў кампазіцыйнай разнастайнасці індывідуальных пачынаў, сапраўднага рэалістычнага наватарства, з адзінага ў карціне сюжэтно-драматычнай выразнасці з цёплым настроем і палітычным каларытам. Вельмі важна пераадолець невыразнасць малявання і жывапісу, пасіўную ілюстрацыйнасць.

Албанскія дзеячы культуры—госці Беларусі

Машчоныя сяброўскія сувязі беларускага і албанскага народаў. У мінулым годзе нашу рэспубліку наведала група албанскіх паліграфістаў. Госці пабывалі на будынковым прадпрыемстве рэспублікі—папярэдняй камбінаце імя Я. Коласа, у Дзяржаўным выдавецтве БССР, у друкарні імя Сталіна.

Днямі Мінск наведае албанская дэлегацыя работнікаў культуры: начальнік аддзела музеяў і бібліятэкі Міністэрства асветы і культуры Стэфан Адам, дырэктар бібліятэкі Школар Махмуд Тотры, інспектар па клубах Міністэрства асветы і культуры Ісмет Кожабая. Госці пазнаёмяцца з работай культурна-асветных устаноў рэспублікі.

статычнасць і абмяжаванасць, якія былі ўласцівыя асобным экспанатам мінулых выставак. Нікому не забаронена дэманстраваць выдатныя эскізы або вельмі ўдалыя выяды. Аднак кожны жывапісец мусіць лічыць спраўнай гонару выступіць на выстаўцы з закончай карцінай, у аснове якой ляжыць глыбокая думка, значная ідэя, уасобленая ў дасканалай вобразнай форме.

Чалавек—галоўная дзеючая асоба жывапіснай кампазіцыі. Раскрыццё яго ўнутранага свету, драматычных перажыванняў, настрою—асноўны абавязак мастака. І таму пажадана, каб у новых палотнах не былі паўторыны памылкі мінулага, калі людзі ў творы апынуліся на другім плане (напрыклад, «Песня» А. Малінуўскага) або здуліся не паўнакроўнымі героямі, а механічнымі выканаўцамі волі аўтара (напрыклад, у карціне «Мінскі трактарны—палам» М. Манасона).

Сур'ёзнае здабыткі беларускіх скульптараў ў галіне камерных і манументальных форм, ва ўмельстве раскрыццё душэўны свет сучасніка. Аднак і перад імі неабмежаваны магчымасці ўдасканалення майстэрства ў творах, якія будучы экспанаваны на юбілейнай выстаўцы. Мы маем на ўвазе канчатковае пабудаванне ад шматліку, сухасці лепкі, вядасці кампазіцыі, натуралістычнасці ў трактоўцы тэмы, ад схематычнага вобразу.

Багаты плён дадуць пошукі мастоўраў скульптурны ў галіне паглыбленага індывідуальнага, псіхалагічнага рысу чалавека, яго нацыянальнай своеасобінасці.

На выстаўцы значнае месца зойме станковая, кніжная і сатырычная графіка. Вядома, што і таленавіты майстар гэтага жанра есць над чым падукаць.

Заслугоўвае асабліва ўважання работа А. Тычыны над уасобленнем строгасці архітэктурных ліній і велічана хараста нашай слаўнай сталіцы Мінска (каляровае гравюра на лінолеуме), імкненне А. Волкава і іншых графікаў правядзці над гэтай значнай тэмай. Усё большую стаць набывае майстэрства А. Волкава, В. Ціхановіча, С. Раманова і іншых ва ўсіх графічных жанрах.

Але і многім графікам трэба больш уважліва ставіцца да партрэтнай псіхалагічнай выразнасці фігуры чалавека, каб людзі на іх творах былі пазнаёмымі нівельроўкі і не траціліся ў пейзажы. Ад мастоўраў станковай графікі гледзач чакаюць новых твораў з выразным рэалістычным маляўніцтвам, вострым і асым сюжэтам, больш шырокага выкарыстання тэхнікі гравюры, аўталітаграфіі і ксіліграфіі.

Пажадана, каб на выстаўцы былі шырока экспанаваны і работы ў галіне манументальнага і настеннага жывапісу, новыя плакаты, эскізы дэкаратыва і сцэнічнай вопраткі, каб больш шырока, чым на мінулых аглядах, былі паказаны творы перыферыйных мастакоў і студэнтаў тэатральна-мастацкага інстытута.

На Усёбеларускай выстаўцы рыхтуюцца таксама народныя ўмельцы, майстры самадзейнай творчасці. Каб іх наватарскія пошукі мелі большы плён, праўдліва Савецкае мастацтва і творчыя секцыі не павіны застацца ў гэтай справе староннімі назіральнікамі. Індывідуальныя консультацыі спецыялістаў мастакоў, калектыўнае абмеркаванне эскізаў, аздаў, замалевак самадзейных твораў, чулая і прыязная таварыская дапамога—істотны крыніца ўзагажнага мастацкай культуры кампазіцыі народных умельцаў.

Камуністычная партыя і Савецкая дзяржава, уявіў наш народ праўдлівае выключнае ўвагу да дзейнасці мастакоў. Створаны ўсе ўмовы для новага росквіту прафесійнальнай і самадзейнай творчасці, для новых яркіх здабыткаў ва ўсіх жанрах. І гэта дае свае плуфонныя вынікі, натхненне, акрылае жывапісцаў і скульптараў у іх пошуках. Яны востра ўмацоўваюць свае сувязі з народам, імкнучыся і маглі іх уасобіць яго герачныя справы ў мастацкіх палотнах. Паспех юбілейнай выстаўкі ў значнай меры будзе залежаць ад глыбокага праікнення аўтараў кампазіцыі ў жыццё нашых сучаснікаў, ад таго, як дасканалы думкі і пачуцці савецкіх людзей будучы адлюстраваны на палатне. Час, які застаўся да рэспубліканскага агляда, трэба скарыстаць так рацыянальна, каб наша цудоўная рэчаіснасць заахвала на выстаўцы ўсім багаццем жыццёвых фарбаў.

ЭНТУЗІЯСТЫ КНІЖНАГА ГАНДЛЮ

У Полацкім кніжным магазіне № 1 Віцебскага аблгандлю гандлю (дырэктар Г. Міхайлавіч) працуе дружны і згуртаваны калектыў. У сацыялістычным спаробністве ён заяваў і цяпер моцна трымае пераходны Чырвоны сцяг Міністэрства культуры БССР і БРК Саюза работнікаў культуры. План перахода паўгоддзя бягучага года работнікі магазіна выканалі на 124 проценты.

Магазін наладзіў цесную сувязь з многімі кніггандлёвымі і кропкіма і рэгулярна ажыццяўляе міжмагазіныя пераказкі літаратуры з улікам попыту насельніцтва.

У вывучэнні культурных запатрабаванняў насельніцтва вялікую дапамогу магазіну аказвае «Савет салезнікаў». У які ўваходзяць работнікі партыйных, савецкіх і камсамольскіх органаў. Яны рэгулярна даюць прадлажэнні консультацыі, наведваюць разам з імі прадпрыемствы і ўстановы горада. У гутарках з насельніцтвам кніггандлёвыя работнікі ўсталявалі патрэбу ў літаратуры. Адначасова з гэтым пастаянна ўлічваюцца запатрабаванні пакупнікоў на кнігі.

Вывучэнне попыту робіцца і неспраўна ў магазіне. Праўдліва, загадчык магазіна ахвотна гутарыць з наведвальнікамі і высвятляюць іх запатрабаванні. Жывая сувязь з жыхарамі горада дае больш да-

ПРАЛЕТАРЫІ УСІХ КРАІН, ЯДНАЦЕСЯ!

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАВЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАУ БССР

№ 70 (1292)

Субота, 30 жніўня 1958 года

Цана 40 кап.

ПЕРАДЗ'ЕЗДАТСКАЯ ТРЭБУНА

Чытач і паэт

Неяк трапіў мне верш Васіля Віткі «Чытач», змешчаны ў часопісе «Вольныя» за чэрвень гэтага года. Твор гэты—гнейны папрок работнікам кніггандлю за тое, што заахтаўся ўжо доўга ідуць вершы ад магазіна да чытача, а некаторыя навукоўцы застаюцца ў краме.

На вялікі жаль, гэта горкая праўда. Шмат зборнікаў беларускіх паэтаў у нас ляжыць на паліках кніжных магазінаў і на базях.

Такое становішча з распаўсюджваннем паэтычных кніжак у нас назіраецца ўжо некалькі год. І гэта прывяла да таго, што тыражы кніжак паэтаў сталі вельмі малымі. Куды ж гэта варты, калі ў рэспубліцы, дзе адных толькі масавых бібліятэк каля дзесяці тысяч, зборнікі вершаў выдаюць тыражом у тры-чатыры тысячы экзэмпляраў? Ды і з гэтай колькасці шмат якіх паэтычных кніжак ляжыць нерухама на паліках кніжных магазінаў.

У чым усё ж такі справа? Хто ж сапраўды ў нас вырашае лёс паэтычных кніжак? Адым, у тым ліку большасць бібліятэкараў і работнікаў гандлю, невядома чаму лічыць, што масавы чытач не любіць вершаў, што кніжкі паэтаў патрабуюць толькі вузкім колам амагараў гэтага жанра літаратуры. Другія, у тым ліку і некаторыя беларускія паэты, сцвярджаюць, што ўсё залежыць ад работнікаў кніггандлю, што лёс кнігі пазіць палкам знаходзіцца ў іх руках. У абодвух сцвярджэннях ёсць, безумоўна, доля праўды. Але справа не толькі ў гэтым. Вывучэнне сапраўднага становішча з распаўсюджваннем кніг пазіць прымусова гледзець значна далей і прыводзіць аусім да іншых вывадаў.

За апошнія два месяцы мне давялося выступаць у гарадах і вёсках нашай вобласці з дакладам «Беларуская паэзія за 40 год». Я рабіў агляд многіх вершаў беларускіх паэтаў. Тая цікавасць і ўвага, з якой слухае вершы беларускіх паэтаў масавы чытач на заводзе ці ў калгасе, гутаркі пра паэзію, якія заявляюцца пасля даклада, даюць падставу заявіць: разважаны асобы бібліятэкараў і работнікаў кніггандлю аб тым, што чытач нібыта не любіць вершаў,—нікуды не варты. Іншая справа—многія з бібліятэкараў і работнікаў кніггандлю не любяць вершы беларускіх паэтаў, бо не ведаюць і не чытаюць іх. Але аб гэтым ніжэй.

І яшчэ адна важная довад, які ўчытаць разбівае разважаны аб ніжэйскай распаўсюджванні твораў беларускіх паэтаў.

За апошні час адзін кнігі Віцебскага аблгандлю саюза сумесна з літаратурным аб'яднаннем пры рэдакцыі абласной газеты «Віцебскі работнік» правялі ў раённых цэнтрах Лёзна, Лепель, Талачыне і Гарадку «Святы беларускай паэзіі». Святы праводзіўся звычайна па няздзелых. Загада аб гэтым шырока наведвалася насельніцтвам раёнаў праз газету, афішы, рассылаліся запрашалыныя білеты, магазіны рыхтавалі літаратуру для шырокага паказу і продажу.

Сотні людзей збіраюцца на гэтыя святы. Яны уважліва слухаюць даклад пра беларускую паэзію, выступленні паэтаў, якія прыходзілі з Віцебска, а таксама выступленні на чачынах паэтаў сваіх раёнаў і, што самае галоўнае,—ахвотна набываюць зборнікі вершаў. Я быў сведкай, як у Лепелі ў час свята раскупілі амаць усё зборнікі Максіма Лужанца, Уладзіміра Хадзькі, Валодзікі Таўлая. А дагэтуль іх кнігі ляжалі за прылаўкам без рукі.

Цікава, напрыклад, адзначыць, што сума выручак за прадзеданыя кнігі ў дзень свята вырастае ў яшчэ—шасць разоў у параўнанні са звычайнымі днямі. Асабліва многа прадзедана зборнікаў вершаў. І гэта толькі тама, што пра іх вядзецца гутарка. Але няўжо ж пра вершы трэба размаўляць толькі ў дні святаў?

Вялікая справа—ракамендацыя паэтычных твораў шырокаму колу чытачоў, або далавае ўвядзенне акую літаратуру ў якой колькасці звестці. У магазіне ёсць кніга пошты і прапаго, куды запісваюцца заказы і пажаданні наведвальнікаў.

На сталах у гандлёвай зале заўсёды да паслуг пакупнікоў ляжыць тэматчыныя планы, бланкі для заказаў у рэспубліканскія і цэнтральныя выдавецтвы.

Многа увагі работнікі магазіна надаюць пытанню рэагавання і наступіўшых у продаж кніг. Матэрыялы папярэдніх заказаў, дзеленыя аб рэалізацыі кніг па тэматцы і галінах ведаў, а таксама розныя запісы, зробленыя пакупніцкай і станаўленай амагараў, станаўленай амагараў і абагульненія.

Прапаганда, як мы называем гэтую работу. І вось тут і трэба сур'ёзна пагаварыць аб тым, хто ў першую чаргу і які павінен веці прапаганда твораў нашых паэтаў.

Мне здаецца, што на правым флангу прапаганда твораў беларускіх паэтаў павіны стаць бібліятэкары. З ім жа, як не з бібліятэкарам цікава пагаварыць пра вершы? Але даўняны рач! Днямі я абыйшоў амаць усё бібліятэкі Віцебска і ніхто з бібліятэкараў не сказаў мне, у акую ж новую кніжку беларускага паэта ён хоць бы зазірнуў у апошні час, каб парамаандаваць яе чытачу. А работніца абнамена абласной бібліятэкі Т. Фрайзон нават ааргатавала ў адказ на маё пытанне аб тым, вершы якога беларускага паэта яна прачытала ў апошні час сама. А праце яна на выдачы мастацкай літаратуры, у тым ліку і беларускай паэзіі.

Горш таго, некаторыя бібліятэкары горада не ведаюць агулова беларускай літаратуры.

Заходжу я нежкі у гарадскую бібліятэку імя Маляжкоўскага. На выдачы кніг праце сама загадчыца бібліятэкі тав. Салейшыцкая. Прашу паказаць зборнікі вершаў беларускіх паэтаў. Падымаюць яна да паліцы, дастае кніжкі і пытаецца ў мяне зда-

- Камароў Пётр, падыходзіць?
- Не, жаку.
- А Рыльскі?
- Ды што вы, даражэнькая?!
- Панчана, таксама не.
- Вось гэта падыходзіць, нарашце...

А потым раю ёй зазірнуць у дзевяці «Пісьменнік Савецкай Беларусі», што стаіць тут жа на бібліятэчнай вітрыне.

— Німа ў мяне часу,—адказвае яна.

У бібліятэцы імя Янкі Купалы бібліятэкар Елізавета Ківічэўска, што яна таксама не чытае твораў беларускіх паэтаў і наогула не любіць вершы.

— Як жа вы прапануеце іх людзям, калі самі не ведаеце?—спытаўся я.

— Што за наўнае пытанне!—абурывіліся на мяне супрацоўнікі бібліятэкі на чале з загадчыцай т. Фрайман.—Вы падлічыце нашу кнігавыдачу, а потым гаварыце.

Ніхто з іх не здолеў прыгадаць хоць бы аднаго чытача беларускай паэзіі.

Дарчы, аб кнігавыдачы і іншых лічбавых паказчыках, каб знаёміцца з работай бібліятэкі, стварэння ўражанне (ды яно так і ёсць), што ва ўсіх работнікаў бібліятэчнай сеткі—ад бібліятэкара да супрацоўніка бібліятэчнага сектара Міністэрства культуры—перад вачыма адны лічбы: колькі «ахоплены» двароў, колькі выдадзена кніжак, колькі разоў «абарула» ў сярэднім» кніга. А калі можа якая кніга і ні разу не дабывала ў руках чытача, дык за гэта ніхто не адказвае, бо няма ж адпаведнай графы ў статыстыцы.

Думкі пра лічбы, што павіны стаць у графе «кнігавыдача», часам засяляюць сабой усё. Неяк разгаварыўся я ў бібліятэцы імя Кірава пра калектыўны чытанні:

— Чаму б нам не арганізаваць хоць раз на тыдзень у чытальнай зале калектыўнае чытанне вершаў, скажам, Максіма Танка ці Пшэна Панчанкі. Які дзелат чалавек праслухае напачатку вершаў—і то прыбавіцца колькасць чытачоў паэзіі.

— Дык гэта ж усё роўна не запішы і кнігавыдачу,—адказвае бібліятэкар т. Ярышова.—А вось я дам вам беларускую кніжку разам з іншай: чытайце яе ці не, а ў мяне, калі ласка,—кнігавыдачу!

Якая ж сумная карціна паўстае пасля гутарак з такімі бібліятэкарамі! Дык вось яны якія сябры-памочнікі работнікаў кніггандлю ў прапагандае беларускай паэзіі.

у распаўсюджванні твораў беларускіх паэтаў!

Калі гарадскія бібліятэкі пры вельмі дрэняй прапагандае паэтычных кніжак усё ж набываюць іх хоць па аднаму экзэмпляру, дык сельскія бібліятэкі не толькі не выдучы ніякай работы па прапагандае творчасці беларускіх паэтаў, а нават і не набываюць іх твораў.

У нашай вобласці 204 сельскія бібліятэкі і 360 бібліятэк сельскіх клубаў і зачытален. Творы беларускіх паэтаў рэгулярна паступаюць толькі ў сельскія бібліятэкі, бо ім выслае гэтыя кнігі бібліятэчныя калектары. А вось 360 бібліятэк прадстаўлены самі сабе ў выбары кніг і на вышнотнасці бібліятэкараў яны аусім не набываюць творы беларускіх паэтаў. Праўда, работнікам гэтых бібліятэк павіны дапамагаць у падборы кніжнага фонду супрацоўнікі раённых бібліятэк. Але акую добрую параду можа даць работнік раёнай бібліятэкі пра камплектаванне фонду, калі ён нічога не ведае, а часам і не хоча ведаць аб беларускай паэзіі.

У пачатку гэтага года Віцебскія абласныя бібліятэчныя калектары разаслаў усім раённым бібліятэкам вобласці тэматчыны план Беларускага года на 1958 г. з просьбай прыслыць заказы на гэтую плану. За месці заказаў на кнігі, якія выдучыць з друку ў 1959 г., калектары атрымаў ад многіх бібліятэк амаць пустыя бланкі. Вось, напрыклад, заказ ад Гарадоцкай раёнай бібліятэкі, дзе загадчыца тав. Новік. З 21 лічбы, дзе загадчыца тав. Новік, 3 зборнікі новых вершаў беларускіх паэтаў яна не заказала ніводнага. Між іншым, і беларускую прозу гэтага бібліятэкара Ігаруе. Аналагічныя «заказы» прыслалі Асейская, Бешанковіцкая, Сенненская, Лёзнаўская і іншыя раёныя бібліятэкі.

Усё гэта сведчыць, што бібліятэчныя работнікі не адчуваюць аднакласці за прапагандае беларускай паэзіі і беларускай літаратуры аагула. Ды ад іх ніхто і не патрабуе такой аднакласці. Інакш не было б у нашых бібліятэках работнікаў, якія не ведаюць і не хочучь ведаць беларускую літаратуру. І ў гэтым адна бяда. Я гавару пра бібліятэкараў. А ці ведаюць беларускую літаратуру, у прыватнасці беларускую паэзію, людзі, якія кіруюць бібліятэчнымі работнікамі і кніжным гандлем?

І яшчэ адна важная аналітычнасць. Усё ішчэ вельмі далёка стаіць ад бібліятэкараў і кнігавыдачоў некаторыя намы даччы. Я не прыгадаю за некалькі апошніх год ніводнага выпадку, каб група бібліятэчных паэтаў сустралася з бібліятэкарамі Віцебска.

Нарадка ў бібліятэках праводзіцца канферэнцы чытачоў, прысвечаныя лепшым творам сучаснай беларускай прозы. Але дэжка прыгадана выпадкаў, каб хоць адна з такіх канферэнцы была прысвечана абмеркаванню паэтычнага зборніка, лепшых твораў беларускай паэзіі. А які ўплыў у аказала б такое абмеркаванне на чытача і на распаўсюджванне беларускай паэзіі!

В. ТАРУБАГА,
загадчык Віцебскага абласнога бібліятэчнага калектара.

У адзінай бібліятэцы гарадскага пасёлка Карэвічы Гродзенскай вобласці больш сіміст чытачоў. Работнікі бібліятэкі праводзіць гутаркі, лекцыі для сваіх наведвальнікаў. З кожным годам павялічваецца кніжны фонд бібліятэкі.

На здымку: бібліятэкар камсамолка Н. Мамчыц выдае дзесці літаратуру.

Фота С. Чыршкіна.

Насустрэч святу

Закончана працоўны дзень. З выселай песняй вяртаюцца з поля дачучы. Не паспелі яны дайсці да вёскі Амелінае, як з-за лесу паказалася машына. На ёй юнак і галасы заагавалі: «Ой, Нёман...»

— Едуць да нас з канцэртам,—крыкнуў хтосьці ўрадаванна.

І мы памыліся. З канцэртам у Амелінае ехала агітбрыгада Вярховіцкага сельскага Дома культуры. Кірава ёй Іван Кавальчук. Выездзі калектыў у калгасы сельскага—звычайная справа. Малоды харосты, танчоры, дэкламатары пабывалі ўжо з канцэртамі ў калгасях «Рассвет», імя Кірава, імя Дзяржынскага і ў іншых. Асабліва вялікай павягай сярод каласнікаў яркастасца танцавальная група «Крыжачок», «Львоніха», рускі пераласі і танец з лентамі кожны раз сустракаліся волескамі.

Мастацкі калектыў Вярховіцкага Дома культуры ішчэ малоды. Толькі ў гэтым годзе складала яго асноўнае ядро. У чэрвені на куэтым аглядае калектыў заняў першае месца. Добра паказаў сябе ён на раённым аглядае. Цяпер, рыхтуючыся да 40-годдзя БССР, удзельнікі мастацкага самадзейнасці Вярховіцкага Дома культуры працуюць над уасканаленнем рэпертуару.

— Паліпшэнне культуры-масавай работы сярод працоўных,—гаворыць мастацкі кіра

Першыя ўражанні

Падрыхтоўка да вялікага нацыянальнага свята саркалагода Беларускай Сацыялістычнай Рэспублікі выклікала надзвычайную творчую актыўнасць кампазітараў. Безумоўна, усебакова ахарактарызаваць гэты творчы пакуд не магчыма: граба, каб лям атрымаў ўвабраванне часам. Але ў мастацтва часта першыя непасрэдыя ўражанні данамагваюць адчуць і заўважыць талентаў у творы і наўдала, фальшывае, недасканалы.

Якая сімфонія Я. Цікоцкага напісана ў трох частках. Яна не мае абвешчанай літаратурнай праграмы, але ў гэтым творы ёсць абгуленая філасофская праграма, што падкрэсліваецца загалоўнымі часткамі: «Стваральнасць», «Чалавечнасць», «Жыццёзваротнасць».

У гэтых тэматычных матэрыялах сімфоніі — арыгінальны. Аўтар выкарыстаў толькі папулярныя народныя песні «Дзеўкі групы садзілі» і «Гімна Беларускай ССР». Новая сімфонія Я. Цікоцкага вабачы ірыскія і страйніска драматычны, прыгажосці тэматычнага матэрыялу, шматграннасцю сродкаў выражэння і, зразумела, глыбінёй узнятай тэмы. Падрыхтоўваючы яе з сімфонічнай творчасцю кампазітара ў мінулым, нават з такімі яго цікавымі і эмацыянальнымі творами, як Другая і Трэцяя сімфоніі, адчуваеш, што новая сімфонія Я. Цікоцкага — значны крок у яго творчасці.

Першая сімфонія Я. Глебава таксама не мае абвешчанай літаратурнай праграмы, але праграма ёсць у выніку з таго, што яна прывесчана партызанскаму руху на Беларусі ў гады Вялікай Айчыннай вайны.

Сімфонія спевабавівае па структуры: у ёй пяць частак, пры гэтым сярэднія часткі па драматычных функцыях ствараюць поўную трохчастковую форму. У творы аўтар карыстаецца толькі папулярнай з арыгінальнай партызанскай песні; у гэтых астатніх тэматычных матэрыялах — аўтарскае трансфармаванне тэмы беларускай народнай песні «Ой, валя на Івана». На гэтай падставе кампазітар будзе ўжо драматычна твора, паказвае трагізм барацьбы і веру ў перамоцу перамоці народных месцінаў Беларусі.

Музыка сімфоніі Я. Глебава захпае глыбінёй і высокароднасцю гучання. У ёй зноў прыясе талент кампазітара, яго кампазіцыйнае і арэстратнае майстэрства. Спевабавівае і трына карыстаецца кампазітар сродкамі выражэння асобных салічных інструментаў аркестра, палітальнымі агульнымі, прыёмамі паліфаніі. Нягледзячы на поўную трагедычнасць твора, у сімфоніі няма настрою безышчоднасці, яна ўспрымаецца як аптымістычная трагедыя, што вельмі ўдала падкрэсліваецца прасветленасцю гучання фіналу твора.

Кантата «А хто там ідзе?» («Беларусь ідзе») напісана Р. Пукстам для сімфонічнага аркестра, змешчана хору і чатырох салістаў на выдатны тэкт Я. Купалы і пісьменнікаў М. Каліноўчыча, П. Труса, К. Кірэенкі. У трох частках раскрыта гісторыя стварэння Беларускай дзяржавы. У кантате малюецца жыццё беларускага народа ў гады царства, праходзячы хвалючымі вобразамі Лютаўскай і Кастрычніцкай рэвалюцыі, паказваецца роля Камуністычнай партыі і У. І. Леніна ў стварэнні Беларускай дзяржавы. Непарушыць дружбы паміж народамі Саветаў Саюза, любов да Масквы.

Як тэматычны матэрыял для кантаты аўтар выкарыстаў беларускую народную песню на тэкт Я. Купалы «Дня ты бешся», а таксама беларускі варыянт музычнай тэмы з былыня пра Ільію Муромца. Астатнія тэмы кантаты арыгінальныя. Р. Пукст шырока карыстаецца магчымасці хору, аркестра, асобных салістаў і ансамбля. Але ў той час, як усе часткі твора вызначана зграбнасцю форм, фінал нам здаецца расцугнутым, шматлобым на тэкт і на музыку.

Кантата Ю. Семянкі напісана ў чатырох частках (тэкт М. Альтухова) і прысвечана памці Героя Саветаў Саюза Канстанціна Заслонава. Першая частка кантаты — «Пралог» — дае малюнак надыходу вайны, другая частка — «Калыханка» — выказвае смутак мацярой у гады фашыскага нашэсця, у трэцяй частцы — «Гарачыя настры» — праходзіць разгону тая сімфонічная кантата: аўтар усебіў тронны падзеі фэнароднай барацьбы супраць захопнікаў. Апошняя частка кантаты названа аўтарам «Урачыстая песня».

У ёй сцвяржаецца неўміручасць у народнай памці тых, хто, як Канстанцін Заслонаў, аддаў сваё жыццё за свабоду і незалежнасць Радзімы.

Кантата «Паміці Канстанціна Заслонава» напісана для сапрана, барытона, змешчана хору і чатырох салістаў.

Новыя працы на мованауству

У выдавецтва Акадэміі навук БССР выйшла за друку кніга «Рускі лексічны ўплыў на сучасную беларускую літаратурную мову» Н. Крукоўскага. У ёй разглядаюцца пытанні ўтварэння беларускага слоў на ўзру адвядзеных рускіх слоў, непасрэднага запалчэння, змянення і пашырэння значэння слоў пад уплывам адпаведных рускіх слоў.

Увадзіць цікавае выданне зборнік прап Інстытута мованауствы (выпуск V). У ім змешчаны артыкулы «Пытанні словаўтварэння ў беларускай мове» П. Шубы, «Да тыхах акіянаў» першым складе верада пацямкам пасля цвёрдых вычых у беларускіх гаворках» Н. Вайтоўчы, «Да пытання аб некаторых тыхах складаных сказаў у сучаснай беларускай мове» Л. Бурак і інш.

Для сельскага гасдача

Днямі ў гарадскім пасёлку Гацвічы Брэскага тэатра імя ЛКСМБ паказваў спектакль «Брэсцкая крэпасць» па п'есе К. Губарчыча.

Тэатр выступіў са спектаклямі таксама перад гледацкамі сельскасельскіх імя «Праўды» і «Парыжская камуна».

шанага хору і сімфонічнага аркестра. Ле музыка выдзяляецца вялікай павучасцю і прастаю, значным ростам майстэрства маладого аўтара. У гэтым шчырым і фразічным творы найбольш удаліся першая, трэцяя і чацвёртая часткі, «Балыханка», крыху рытарычна.

Кампазітар І. Кузняцоў кантату аб цаліных землях назваў «Родныя краі». Яна складаецца з пяці частак і напісана ў садружніцтве з А. Дзеўкіўскім і казахскім паэтам К. Разгаліевым. Гэты твор — вынік камандзіроўкі кампазітара на цаліны казахскія і беларускія народныя тэмы, якія асабліва цікава спалучаюцца ў фінальнай канцае — «Васіле», дае беларускае дачушына ідзе замуж за юбка-казах.

Кантата «Родныя краі» напісана для хору і сімфонічнага аркестра і салістаў — тэнора і барытона. Асабліва шматгранна кампазітар выкарыстаў багачце харавых гучанняў. Харавыя эпізоды ў кантате па-народнаму непасрэдыя, уражлівыя.

Значны рост правіў маладзі кампазітар Я. Дзягчыў у сімфонічным малюнку «Мора». Да апошняга часу ён у гэтым жанры не працаваў. Прыёмы адначасна, што кампазітар паказаў не толькі сярэзае, малюнісцкі музичных вобразаў, але і драматычнасць усяго малюнка і цікавы аркестручы.

Спевабавівае твор — расподы для фартапіна з аркестрам Д. Камінскага. Гэты твор цыклічны, але кожная з чатырох частак расподы па сутнасці з'яўляецца шырока разгортнай варыяцыяй на тэму жартоўнага танца «Юрчак». Расподы прыцягвае да сябе ўвагу траічным выкарыстаннем магчымасцей салічных інструментаў і аркестра, гарманічнай малюнісцкасцю, вынаходлівасцю, маштабнасцю.

Рыхтуючыся да юбілея, беларускія кампазітары напісалі некалькі вакальных цыклаў. Вялікую цікавасць срод іх уяўляе шэсць саветаў для высокага тэнора і фартапіна Р. Пукста на словы А. Зноўка («Пазыў», «Вернасць», «Мужыцкі», «Любо», «Хараство», «Жаданне»). Аўтар здолеў стварыць глыбока эмацыянальныя вобразы, якія паказваюць адносіны лірычнага героя да навакольнага жыцця. У новым вакальным цыкле Р. Пукста прыцягвае да сябе ўвагу не толькі нахвяднасцю музыкі, але і ўзроснае майстэрства выкарыстання фартапіна фактуры. Звертае увагу аўтара на адпалчанае і вырашаны некаторых канцоў саветаў.

Вакальны цыкл А. Багатырова складаецца з пяці рамансаў для тэнора і фартапіна, напісаных на тэкт Я. Купалы. Прыцягвае да сябе ўвагу ўжо сам факт, што кампазітар звярнуўся да творчасці такога талентавіта паэта, як Купалоў, які да гэтага часу ў асродках кампазітараў чамусці лічыцца «не музыкальным» пісьменнікам. І граба адразу ж сказаць, што выпрабаванне на музычнасць паэт з гонарам вытрымаў: вакальных твораў на яго тэктны атрымаўся цудоўны.

Першы з рамансаў А. Багатырова на тэкт Я. Купалы характарыстычны стаіць у цыкле асабных. Гэты раманс — «Жыць Ленін» — па сутнасці жалобна-геройная балада, дае з вялікім настроем аўтар расказвае пра фэнародную паміць аб вялікім правідару.

З не меншым настроем, але ў інтым плане, у адвядвенасці з філасофскай мэтанакіраванасцю тэктаў, напісаны рамансы «Зямля і мор», «Кожны мае свой бор», «Маладосць», «Ростань». І тут А. Багатыроў выступае як майстар рамансавай музыкі, які выдатна валодае магчымасці і голасу і фартапінага акампанемента.

Апошні раманс цыкла — «Песня перамогі» — зноў-такі напісаны ў інтым плане, чым астатнія творы. Гэта больш песня, чым раманс, але разам з тым аўтар карыстаецца тут прыёмамі валака (выкананне голасам мелодыі без тэкта), што пазабавіла твор стылістычна аднастайнасць.

Опера «Павел Карчагін» П. Падквыраў

напісаў па ўласнаму лібрэта (па раману М. Астроўскага «Як гартвалае сталь»). Кампазітар не ставіў перад сабой задачу ўвасобіць у оперы ўсе падзеі літаратурнай пераказанні. Вось чаму асноўнае ў оперы не малявы, народныя сцены, а выхаванне маладого чалавека перыяду грамадзянскай вайны ў палымнага большавіка. Прайце гэты паказаны кампазітарам — на асобных падаках з жыцця Паўла Карчагіна. У оперы значная колькасць дзеючых асоб раману М. Астроўскага. У карцінах «Дя стаўка», «У падвале», «У садзе», «На прывалле», «Дома», «Станцыя Барска», «У клініцы» і «Сочы» кампазітар расказаў пра першае знаёмства Паўла з Тоняй, ідзе размову пра выхаванне Юхура ад пінтэраў і знаёмства Паўла з большавіком Токаравым, пра адыход камсамольцаў на падаўленне паўстання беларускага і барацьбу на працоўным фронце, пра цяжкае захворванне героя і прызначэнне грамадскаею яго першага літаратурнага твора.

У сваім творы П. Падквыраў карыстаецца багачцем оперных форм. Тут арманалогія, арыёда, песні, ансамблі, хоры, сімфонічныя эпізоды, танцавальныя і г. д. У оперы адчуваецца ўплыў М. Мусаргскага ў імкненні кампазітара спалучыць арыёда і эпізоды з меладичным, шырока разгортным рытмікам. З уласнай гэтаму кампазітар асабнаею музичнай мовай ён стварае яркія вобразы, акресленыя траічным музичным характарыстыкамі, будзе цікавыя драматычныя эпізоды, як, напрыклад, сцена, дзе Павел Карчагін думае аб неабходнасці пакончыць самагубствам, бо яго захворванне нельга вылечыць. І ў гэты самы момант за сцэнай гуцьць вельмі дэбярэя, жыццёзваротная песня, якая паказвае Паўла, што ён памыляецца ў сваім намеры.

Опера «Павел Карчагін» не пазабавіла і неадхопаў. У ёй не збудзены ўдалы тэкт лібрэта, ёсць расцугнутасці (карціна «У клініцы»). Але аўтар удала ўвасобіў подых эпохі, акресіў цэнтральны вобраз, стварыў запамінальную музыку.

Балет «Падстаўная явешта» напісаны Г. Вагнерам на лібрэта Я. Рамановіча. Гэта першы нацыянальны лірыка-камедыйны хараграфічны твор. Падзеі ў балете адбываюцца ў другой палове XIX стагоддзя на Беларусі. У ім расказваецца пра тое, як разумны і аясны селянін Мацей абудыў пана і дапамог селянскім даўбачым Насці і маладому рамесніку Андрэю залучыць свой лёс.

Музыка балету народная, нягледзячы на тое, што аўтар у асноўным карыстаецца сваімі арыгінальнымі тэмамі. З уораў беларускага фальклору ў балете выкарыстаны тэмы «Журавель», «Колар» і песенныя мелодыі «Добры вечар», «Вяснінка». Для абалубкі вобразаў польскіх паноў і іх акружэння кампазітар выкарыстаў інтанацыі і рытмы аднаго з польскіх «абракаў». Павольны цыганскі танец пабудаваны на тэме народнай цыганскай мелодыі «Лірэ».

Балет «Падстаўная явешта» цікавы не толькі сюжэтам, яркасцю мелодыі і метрычным, але і кампазіцыйным майстэрствам, выкарыстаннем паліфанічных сродкаў і аркестровых фарбаў. Герой балету атрымаў ў музыцы яркія характарыстыкі. Удала аўтар напісаў грацекавыя эпізоды.

Да ліку найбольш удалых эпізодаў і сцен балету граба аднесці інтрадукцыю і малюнак кірмашу, адыхаў Насці і Андрэя, павольны і шпаркі цыганскія танцы, гумарыстычны палане, танец Мацея з аканомкай, полку вясковых машан, «Колар».

Мы падзяліліся першымі ўражаннямі аб тым, што ўжо напісаны беларускія кампазітары да вялікай урачыстай даты. Нават з гэтага відна, што яны падыходзяць да вялікага нацыянальнага свята са значнымі поспехамі ў развіцці музичнай культуры.

І. НІСЧЕВІЧ.

Мастацтва нашых гасцей

Набліжаецца час развіцця з дарагімі маскоўскімі гасцямі — творчымі калектывам тэатра імя К. С. Станіслаўскага. Сустрэча з тэатрам быў шчырым, сяброўскім, прынеслі мілачым радасць і сапраўднае эстаэтычнае задавальненне. Мы ўзабгаціліся сваімі мастацкімі ўражаннямі, бліжэй пазнаёміліся з артыстамі, якіх ужо ведалі па кінафільмах і спектаклях у сталіцы, больш канкрэтна даналіся пра рэпертуар і творчае аблічча тэатра.

Знаёмым (студыя) К. С. Станіслаўскім і выхаваным яго талентавіты вучням, калектыў спрадуіў надзею свайго вялікага настаўніка і вырас смалдым, трывалым, магучым... Тэатру ўласна прымяняецца да сінхроннай праўды, вернасці сацыялістычнаму рэалізму, стала сувязь з жыццём народа і сучаснай савецкай драматычнасцю.

Наследуючы і развіваючы высакродныя рэалістычныя традыцыі рускага тэатра, стасіўшы дэптыліва і прыста шуканьне новае ў жыцці і мастацтве, але іх наватарства нічога агульнага не мае з фармалістычным шуканьствам і эстэтычным захваленнем. Поншкі гасцей накіраваны на тое, каб вельмі нішчы дзе аднаставіць у багатых душкай сінхронных вобразах, у спектаклях да-каналыя форм.

Імкненне аналісіць свайго драматыра, блізка твораць прынішчам і мтам тэатра, які гэтым разам з рэжысурай і артыстамі шукае ўвясня, а не працэрабленія шляхі ў мастацтвае — характарна рыса маскоўска.

На афішах тэатра можна часта сустрэць прозвішчы раней не вядомых або да гэтага мала папулярных аўтараў. Тэатр, які паказвае яго гасцямі рэпертуар, асабліва цікаваці маральна-этычны і сямейна-бытавыя праблемы. Ён намагаецца сінхронна вырашыць іх так, каб сярэнь камуністычным выхаванню савецкай моладзі, вызваляю люды ад перажыткаў каніталізма ў сядомасці. Сучаснаму рэпертуару адда-эстэтычнасць і прычымне акцэнтаў. Навэраці рэжысуры і пасладоўнасць у гэтых адносінах заслугаваюць уважэння і пераімані.

Высокая патрабавальнасць тэатра адчуваецца і ў спектаклях заходняй класікі, якія паказаны ў Мінску.

Не ўсё ў рэпертуары стасілаўцаў на адномлькавым узроўні. Нават у сінхронным вырашэнні бытавых тэм, з прычыны недаканаласці драматыру, творчому калектыву не збудзены ўдзельна ўзняцца да вялікіх абудыўненіяў і стаць першадарэвальнікам новага ў жыцці і ў мастацтве. Давольна пашкадаваць, што, маючы вельмі блізкае сваяства з Маскоўскім Мастацкім акадэмічным тэатрам імя М. Горькага, госці, аднак, недастаткова выкарыстоўваюць яго пачын-традыцыі ў галіне рэпертуару.

Так, вядома, што менавіта ў Мастацкім тэатры нарадзіўся класічны спектакль «Броднецігні», што там неабавізе пасля Маюга тэатра ўсімі сваімі саканітамі фарбамі аэра-гукава «Любоў Яаўля». На сцене яго ж гукава «Любоў Яаўля». На сцене яго ж гукава «Любоў Яаўля». На сцене яго ж гукава «Любоў Яаўля».

Хачелася б пажадаць нашым сабрам, каб яны зацікавіліся таксама талентавіты п'есамі аўтараў нацыянальных рэспублік, якія атрымалі шырокае прызнанне савецкага гледацка.

Вядомае поспехі гасцей у пастаноўцы рускай класікі, блізкасць сінхроннага почырка спектакля «Тры сестры» да стылю вырашэння чаўскай драматыруі ў Мастацкім тэатры. На жаль, мы не мелі магчымасці ў Мінску пазнаёміцца са здыткамі стасілаўцаў у гэтай галіне.

Аднак асабліва радэа самае характарнае для лепшых работ тэатра, паказаных у сталіцы Савецкай Беларусі, — жыццёвая праба падзей, багатая рэжысёрскай культурай і глыбокае ўмельства акцёраў жыць «жыццём чалавечага духу» на сцене.

„Сення ў нас вечар культурнага адпачынку“...

Такую аб'яву часта можна бачыць на фасадзе вялікага дома № 91 па Камсамольскай вуліцы ў Гомелі.

Адначорак жыхары дома збіраюцца на чыстым, прасторым, светлым двары. Чытаюць газеты, гуляюць у шахматы, шашкі, даміно, абменьваюцца навінамі дня. Праз расцненнае асно адной а кватэра льюцца гукі магучай радэльы. Над гэтым музыку адбываюцца танцы. А то ўспыхне песня, і яе падхопваюць дзесяткі галасоў.

Потым яркім святлом загарэаца экран і пачынаецца дэманстрацыя кінафільма на заліцы жыхароў дома. За апошні часны глядзельны фільмы «Макі», «Пралог», «Выбаргская старана» і іншыя.

Пляцоўка культурнага адпачынку створана па прыкладу жыхароў многіх маскоўскіх шматкватэрных дамоў. І дна не адна ў Гомелі. Арганізавана така пляцоўка ў доме № 16 па Пешамайскай вуліцы. Нядаўна тут адбыўся цікавы канцэрт мастацкай самадзейнасці, падрыхтаваны слымі жыхароў дома. Цяпер рыхтуецца новая канцэртная праграма.

НА КНІЖНАЙ ПАЛІЦЫ

У Дзяржаўным выдавецтва БССР выйшлі з друку і паступілі ў продаж наступныя кнігі мастацкай, літэратурнай і музичнай літаратуры:

- Аляксей Кулакоўскі. Аповесці і аповяды. На рускай мове. Аўтарскае выданне пераказана з беларускай мовы. Тыраж 25 тыс. экз., стар. 432. Цана 7 руб. 85 кап.
- Іван Новак. Дзесяць тыдняў у Злучаных Штатах Амерыкі. Нарыс. Бібліятэка Беларускага апаўдана і нарыса. Тыраж 10 тыс. экз., стар. 100. Цана 1 руб. 15 кап.
- Уладзіслаў Няўдзескі. Вясоныя бароны. Вершы. Тыраж 3 тыс. экз., стар. 72. Цана 1 руб. 20 кап.
- Яўген Курто. На чаласе. Аповяды. Малюнк Ю. Пучыскага. Тыраж 10 тыс. экз., стар. 52. Цана 85 кап.
- Платон Галява. Збор твораў у трох тамах. Том 3. Тыраж 10 тыс. экз., стар. 424. Цана 8 руб. 70 кап.
- Еўдэхія Лос. Савакі. Вершы. Тыраж 4 тыс. экз., стар. 124. Цана 2 руб. 30 кап.
- Уладзімір Караткевіч. Матчына душа. Вершы. Тыраж 3 тыс. экз., стар. 72. Цана 2 руб. 25 кап.
- Мікола Ароўка. Не ўсе лугі пакожамы. Тыраж 3 тыс. экз., стар. 64. Цана 75 кап.
- П. Руен. Гіпсавая маска. [Аповяды]. Тыраж 10 тыс. экз., стар. 68. Цана 2 руб. 10 кап.
- Піліп Пестрак. Лірычныя песні. Аповяды і нарысы. Тыраж 10 тыс. экз., стар. 272. Цана 3 руб. 85 кап.
- А. Туранкоў. Хоры. Для змешчанага хору. Словы Р. Сабаленкі. Тыраж 1 тыс. экз., стар. 24. Цана 3 руб. 35 кап.
- Э. Тармайд. Санатна. Для ф-на. На рускай мове. Тыраж 1 тыс. экз., стар. 24. Цана 3 руб.

Голас аўтазавадцаў

За пасляваеннага гады ў беларускую літаратуру прыйшо многа талентавітай моладзі. У яе выхаванні вялікую ролю адгравіла не толькі цэнтральны і перыядычны друк, але і абласны, раённыя і шматраёныя газеты. Друкуны творы маладых аўтараў, якія арганізацыйна аб'ядноўваюць літаратурныя сілы, накіроўваюць іх увагу на актуальныя тэмы жыцця, на павышэнне прафесіянальнага майстэрства.

За апошні час у абласных, раённых і шматраёных газетах усё часцей сталі публікаваць літаратурныя старонкі, якіх публікацыя альманахаў, зборнікаў, і якіх выступваюць члены літаратурных аб'яднанняў. У газетах, альманахах, зборніках друкуюцца творы аўтараў, якія працуюць на заводах, у калгасах, ва ўстановах, — прадстаўнікоў розных прафесій. Гэта яшчэ і яшчэ раз сведчыць, што з кожным годам мадуецца сувязь савецкай літаратуры з жыццём народа. Вось чаму граба толькі вітаць выхад у свет літаратурнага дазку «Гудок кіліча» да шматраёных газет «Аўтазавадзец» (рэдактар В. Сараніч). Гэта значная падзея не толькі для маладых літаратураў мінскага аўтазавада.

У зборнік уключаны творы 16 маладых аўтараў. Сярод іх няма ні аднаго літаратурна-прафесіянала. Каваль-прафесіяныч А. Радзіваў, работніца І. Кавалеўска, токары М. Камінскі і Марыя Баток, слесар А. Дашкевіч, прасавальніца С. Кавалеўска і многія іншыя — гэта лічце людзі навічкі ў літаратуру. Многім з іх не халае свайго паэтычнага голасу, культуры мовы, умёна знайсці адвядвеную мастацкую форму для выказвання думак і пачуццяў. Але для кожнага перша і апаўдана зборніка «Гудок кіліча» характарна шчыра янацкая фэкаллінасць, кожнае слова, кожны радок ідзе ад сэрца.

Будуцію аўтазавада, як і першых камсамольцаў-карацінаў, не палохалі цяжкасці. Яны верылі ў сябе, у сваіх сяброў, нягледзячы на тое, што ў той час, калі «гераем кожнай былі, сустракаліся і людзі з душанюкмі жіджымі», якія

Тайком убегалі к мамашам, а «стыд» Торбы забрав з пожиткамі.

Але такімі былі аднікі. Большасць будучыні аўтазавадаў — людзі, якія прайшлі суровае выпрабаванне вайны, і таму, стаўшы ў строй будучыні, яны С чэстыю справаліліся з позоком

С любой комсомольскай нагрукю. Верлі в змлі, што постром завод — Гордасць тэмы беларускай.

Так пша ў вершы «Ты помніш, Дружэнькі Казімір Гляйхенгаусе. Гэта сказа на пшчыра, праўдыва, а пачуцім усвядзення грамадскага абавязку, патрыятычных пачуціў савецкіх людзей. Пераканальна гуцьць і другі верш гэтага ж аўтара «Ветрача» — адзі з лепшых у зборніку. У ім расказваецца пра сустрэчу будучыні аўтазавада ў час адпачынку на Каўказе з мінскім самазвалам: «Пріто увидет на горном шоссе такога роднаго зубренка» — гаворыць паэт. І чытае адчувае гордасць за свой край. Сапраўды, з зубрам на размятэрну сутрапенне зраз не толькі на ўсіх кутках нашай Радзімы, але і далёка за яе межамі.

Многія вершы гэтага невадліка зборніка вылучаюцца прастаю, шчырасцю. Аўтары паважваюць худольны параўнальны, пішуць пра тое, што самі добра ведаюць, што перажылі імі. Ад сэрца ідуць словы, у якіх адлюстравана высокая разуменне новых сацыялістычных адносін да працы, адказнасць за агульнанарод-

ную справу. Асабліва гэта заўважваецца ў вершах Алег Раічкоўскага «С добрым утром» і «В вечерней школе», у якіх паэт імкнецца п-своёму вырашыць тую працы. Праўда, не збудзіў яму ўдзельна гэта зрабіць у поўнай меры. Але тое, што паэт ідзе ад жыцця, а не ад літаратуры, і з'яўляецца зарукай яго поспеху. З ікой задушаўнасцю піша паэт пра летні вечар, калі «то бачы, то русская трехрадная бродит по поселку до утра».

Аўтар піша і пра рабочых, якія, прышодшы на завод, ідуць у вычэрную школу, хоць іх «звонят на ушцы пелуна трехрадка». Шчыра па задуме першы «Бушлат» і «Сыну» Д. Машкевіча, «Встреча героев» Н. Пустанышова і іншыя.

Добрае ўражэнне пакідае байка А. Сямёнава «Нарядный орех», у якой востра высмеваецца тып, які хваліцца сваёй энэтычнасцю, а ўнутраны свет яго, душа — энэтычна. Што ж датычыць верша А. Сямёнава «Дзесяць», дык граба справядліва сказаць — ён паэту не ўдася; аўтар не знайшоў ні аднаго трапага слова, каб паказаць юнака, які ўцякае з цаліны, хоць ехаў туды па ўласнаму жаданню.

Тут аўтар нават прычыць сам сабе: «Дзесяць шэфэра падвезі яго да паўстанца, і літаральна ў наступнай строфе мы бачым таго ж дзесяцера, які гаворыць: «По-своему сейчас охоте еду в митинге домой, это не твой ша

Да слаўнай гадавіны

(АГЛЯД ПІСЕМ)

Незабаве наша рэспубліка адзначыць сваё слаўнае 40-годдзе. Чым жа сустрэкаць свята сельскія клубы і хаты-чыталні? Гэтае пытанне і скраінаюць чытачы нашай газеты ў шматлікіх пісьмах.

Амаль усе яны адзначаюць, што сельскія клубы і бібліятэкі ў апошні час прымятаюць ажыўленыя работы.

А. Купрацівіч з Жыткавіцкага раёна піша пра маладога камуніста Івана Купрацівіча, які працуе бібліятэкарам у вёсцы Пухавічы, шырока прапагандае палітычную, сельскагаспадарчую і мастацкую літаратуру. Іван Купрацівіч з густам аформіў стэнд «Сорак год Беларускай ССР», «Сорак год ВЛКСМ», «Вёска Пухавічы за сорак год». Малады бібліятэкар падтрымлівае пэсню сувязь з сельскай інтэлігенцыяй, прыцягвае да культурнай работы агранома калгаса, настаўнікаў. Яны разказваюць у лекцыях пра вядомыя працоўныя пераможцы савецкіх людзей у будаўніцтве камунізму, пра выдатныя дасягненні савецкіх вучоных. Скраіта Жыткавіцкага РК КПБ г. Рабачы працягае для калгаснікаў лекцыю «Сельская гаспадарка Беларусі за сорак год».

«Шмат зробіла загадчык Таневіцкай сельскай бібліятэкі В. Нямянава для прапаганды вільі сярод калгаснікаў, — піша І. Лешчанін з Востраўскага раёна. — Яна дамавілася з праўдзіннага калгаса, каб у кожнай брыгадзе стварыць пераможную бібліятэку, падараваў загадчыкаў. Валаснік Е. Вадавіч, У. Скавінскі сталі сапраўднымі памочнікамі бібліятэкаркі. В. Нямянава цікавіцца жыццём і настроям чытачоў, часта гутарыць з імі. Нямянава прапагандае літаратуру ў масах».

Зусім надаўна работа Талудзкая сельскай бібліятэкі выклікала шмат нараканняў з боку насельніцтва. Але вясёллю прыйшла працаваць камсамолка Вера Булыга, якая наладзіла работу бібліятэцы. Аб гэтым паведамляе з Вілейскага раёна Л. Турчаніч. Зараз пры Талудзкай сельскай бібліятэцы працуюць чатыры перасоўкі. А колькасць чытачоў з таго часу, як пачала працаваць Вера Булыга, узрастае амаль у 2,5 раза. Маладая бібліятэкарка дамавілася таго, што ў кожнай калгаснай сям'і чытаць кнігу.

Значных поспехаў дасягнула загадчыца Галінскай хаты-чыталні Валіяніна Прыда. Вось што піша ў сваёй карэспандэнцыі М. Сцяпко са Свідзінскага раёна: «Кожную калектыўную чытку, гутарку В. Прыда і актыўныя хаты-чыталні звязваюць са справай калгаса, брыгады. Важнае месца ў рабоце хаты-чыталні займае мастацкая самадзейнасць. У гур-

ках драматычным, харавым і танцавальным удзельнічаюць каля 50 маладых калгаснікаў. Асаблівай папулярнасцю сярод калгаснікаў карыстаецца харавы гурток. У яго рэпертуары беларускія і рускія народныя песні, творы савецкіх кампазітараў».

З Гомельшчыны аб добрай рабоце Ельскай дзіцячай бібліятэкі паведамляе М. Кукаленіч. Вось ужо некалькі год загадчыца бібліятэкі працуе Л. Усікава. На гэтай пасадзе яна паказала сабе сапраўдную выхавальніцкую дзейнасць. Паслугамі бібліятэкі карыстаецца 816 чытачоў. Па творца, якія найбольш цікавяць дзяцей, арганізоўваюцца канферэнцыі чытачоў, літаратурныя агляды. Бібліятэка часта праводзіць дзіцячыя ранішнікі, прысвечаныя слаўнаму шляху камсамольцаў і нашай моладзі, жыццю і дзейнасці савецкіх пісьменнікаў, любімым героям дзіцячых кніг.

Узбешкая дзіцячая бібліятэка Гродзенскай вобласці, які паведамляе В. Шпыльнін, умела прапагандае сярод юных чытачоў тэхнічную літаратуру.

Але ў некаторых бібліятэках працуюць безыніцыятыўныя работнікі. Многія праўдзінныя калгасцы не звяртаюць увагі на ўзростныя культурныя запатрабаванні калгаснікаў. Тады ніякай культурна-асветнай работы на вёсцы не праводзіцца. Так здарылася ў Обчынскай хаты-чыталні Лобанскага раёна. У сваёй карэспандэнцыі У. Януковіч піша, што загадчыца хаты-чыталні Т. Хадзько бездзейнічае. Халебары пазбавлены магчымасці паслухаць цікавую лекцыю ці даклад, жыццую, амястоўваю гутарку. Тут не праводзіцца канферэнцыя чытачоў, дронна працуюць гурткі мастацкай самадзейнасці.

У радзінцы паступіла пісьмо ад загадчыцы клуба ў калгасе імя Мігурына Ельскага раёна Аляксея Пятручкіна. Ён скардзіцца на тое, што ў клубнай бібліятэцы вядзі мала кніг. Некалькі разоў ён звяртаўся да старшын калгаса С. Бабра, каб набыць для клуба шапкі, шахматы, ламіно і більярд. Старшыня толькі абірае шапчэбуз купіць, і на гэтым усё справа канчыцца.

З Жабінкаўскага раёна прыслаў пісьмо М. Радзюк. Ён піша аб рабоце загадчыцы хаты-чыталні Л. Лаўнчук з калгаса імя Кудышова. Маладая камсамолка з любоўю асносіцца да сваёй справы, але кажа, што не можа добра наладзіць самадзейнасць, бо праўдзінна калгаса не набыло музычных інструментаў.

Неабходна ліквідаваць недахопы ў культурна-асветнай рабоце. Дабівацца таго, каб усе ўстановы культуры працавалі добра.

Два канцэрты

У надзёле Белдзяржэстрада наладзіла канцэрты ў мінскім парку культуры і адпочынку імя Горкага для калгаснікаў Мінскага раёна і ў летнім тэатры-трактарнага завода. Праграмы былі амаль што аднолькавыя па зместу і па выкананні.

Музыканты-экспэртны Д. Зайнаў і Б. Нікуліч выканалі складаныя трыкі ў асядлым імклівым тэмпе. Цікавым было выступленне гэтых артыстаў і ў танцавальнай сцэне «Вяселля рыбалоў». Выкананні палягваюць залішняга шаржавання і камікавання, не традыцыйна пачынаюць і праводзяць сцэну на высокім прафесійным узроўні.

Артыст арыгінальнага жанра Г. Ермаловіч (сатыра ў малюнках) высеявае п'яніц, дзялкую, хлуп, якія ляць часам сустракаюцца ў жыцці. Да кожнага малюнка ён дае вершаванае сатырычнае тлумачэнне.

Маладыя артысты эстрады С. Конга і В. Гілявіч, нажал, яшчэ слаба валодаюць акцёрскім майстарствам і павучэўску выконваюць складаныя акрабаччыя трыкі.

Н. Ліпнік выступае з выкананнем беларускіх і рускіх народных песень. У маладой артыстцы моцны, прыгожы голас, але ёй не трэба захапляцца фар-

сіроўкай гуча, асабліва ў верхнім рэгістры, што часта вядзе да фальшымага спявання (выкананне беларускай народнай песні «Што за месца, што за ясна»). Спявачка спрабуе карыстацца нявольнай фортай і п'яна, але ў гэтай ёй яшчэ не хапае выхаванага майстарства.

Новым і цікавым было выступленне артыстаў Папуш Міхай і Я. Свешнікова — выкананне песень краін народнай дэмакратыі. У іх рэпертуары песня балгарскіх цыган, венгерскае песня «Трактарыстка» і іншыя.

Добра выступіў і артыст-ілюзіяніст В. Міхайлаў.

Разнастайны рэпертуар у М. Шышкіна. Тут і кулеты на словы М. Алтухова «Так-так, на каскі, абы не па-людскі», і «Толькі з табою», музыку да якой напісаў беларускі кампазітар Я. Глебуў, і сатырычнае песня «На права-налева», і частушкі, і парадыйнае песня «Вада-вада», і скетч «У цяжкім».

Добра і карэктна правёў музычнае суправаджэнне хаміраў Л. Мелер. Канцэрты прайшлі добра, але хацелася б у іх бачыць больш рэжысёрскай выдумкі, арыгінальнасці і навіны.

Ю. МАТРАЕУ.

і паслядоўнасць думкі, якая шырэйшая ў роў м'яш, эгістычна ўлобленая ў сваёй сям'і.

Любімымі мінчан сталі таксама маладыя акцёры Е. Урбанскі, І. Дравасекі, Е. Ляноў, О. Бган, Л. Баравікова і іншыя. Гэта ярыя індывідуальнасці, якія арганічна дзейнічаюць і жыццём на сцэне.

У Е. Урбанскага натхнілі праніклівы погляд, цудоўны мілагучны голас, мужная эмацыянальнасць, яркі тэмперамент, і тэму розняў яго героі (Петр Петрус, Рымард, Кірл) — людзі глыбокага адукацыі і шырокіх дзягледзяў, натхненыя змагары за праўду. Яны жыццёлюбныя, настолькі ў абароне права на шчасце.

Самабіты талент артысткі І. Дравасекі, якая часта з'яўляецца партнёраў Урбанскага. Яе героіны характэрныя пакулёвымі пошукамі праўды і хваляючымі драматычнымі перажываннямі, роздумам аб сімсе жыцця (Надзя Крайневіч, Карнева, А. Сіма, Джулія). Гэта артыстка, вобразы якой вонкава сціплыя, але з тонкім інтэлектам, маральна стаяць, абаронцы светлых жыццёвых ідэяў.

Вельмі шкада, што нам мала давялося сустракацца з Т. Семічовай, якая запамінаецца мінчанам адукацыйна і акрабачна і характам жывой натуры.

Е. Дяноў — мастак трагічнага вобраза — набыў выключную папулярнасць у ролях Ларысея і Крэці. Сур'язна ўзна артыста — драматычны вобраз Вяцішча да-Прэтора.

Багата свежага і самабытнага і ў майстарстве Н. Жыгальскага (у камедыйных ролях), В. Міхайлаўскага (у Малеўскага, Л. Ялагіна, Н. Салат, І. Калдова, М. Менгел, Т. Гурко і на ўсіх іншых акцёраў маладога талентаў гэтага тэатра.

Пашана да дарогі гасцей вымагае ад нас выказаць і некаторыя зауважэнні.

Сярод тэатраў у сталіцы ўстаў, якім багаты імямі становяцца рысы, але ў той жа час з'яўляюцца ў пэўнай ступені і спрыяны, дыскусійныя, або тэма ў іх вырашана неадэкватна глыбока і перакананым.

Прыкладна такога спекталю, у прыватнасці, з'яўляецца «Расчэненне акно» — аб пошуках моладдзі ўласнага шляху ў жыцці.

Канфлікт тэатра выклікае неабходнасць сур'язнага вырашэння. Імкненне маладых герояў адываць спецыялістамі, прафесіянамі, блізкай ім сэрцу ў таленту, сутыкаецца з пэўнымі сямейнымі забавонамі, застарэ-

Самадзейны мастак рэспублікі рытуеюцца да выставак, прысвечаных саржагоддзю ВССР. З'явілася ўжо многа твораў народных умельцаў у розных жанрах. Свае кампазіцыі паказуць і жывапісцы.

На здымках: 1. Кампазіцыя «Маладзечна будучыя» А. Архерава (Маладзечна). 2. Пейзаж «Нёман» А. Арнаўта (Гродна).

Уладзімір КОРБАН

Маўклівы салявей

БАЯКА

Якуб Якубавіч, кадысь яшчэ зялёным, Але спрытнейшым з юнаком, Накіраваным на лубочы бы раёнам, І вась, праз шмат гадоў, зрабіўшым вучоным.

Рахнуў прадаць зямлюю ў ўсё вёску родную прыехаў на ўсё лета, Выхода, што падзёў гэта Урошма ўвесь калгас.

Калгасны старшыня з'явіўся ў той жа час, Не абыйшоўся без банкету, Каці ўсе тосты скончылі былі І многія дамоў пайшлі, Бо занялася ранне.

Калгасны старшыня задаў пытанне, Разгаладзіўшы на лобе чыя сям: «Калісь вельмі тут усё смі, Над чым прадуце, прафесар, зараз вы, Якія вырашэце праблему?»

Прафесар прысунуў і кажа: «Зараз я Імкнўшы вынесці такога салява, Які салявей бы увесць ка маўкліва, «Якога салявей?» «Ды не спяваючага».

Маўклівы салявей... Навошта ён таі? Прафесар усміхнуўся: «Дзівакі! Галоўнае ў гэтым, а ў справе, Што ў марэх толькі — будзе ўсё наваё!»

«Так, так... Чого не ўбачыш на выку... Салявоу, значыць, па баку? Шкада! Не разумееш вяс, хоць-трэці, Камоу патрэбна ён бы песні?»

Прафесар! — вась мая рука! — За інашэ ўзлівае б вы, малява! Паспрабаваў б вывесці усім на дзіва Спявачкава, скажам, гусака, Вось здарава было б, клянусь!

Днём пад яго пачалам гусі, А ночку — з пэўным-пэўным удахо Яны як гаркаўлі б дугамі! Ой харасты было б у гэтым! Падумайце прафесар, далі бог, На д'ябля салявей нямы вам здаўся!»

І я з такім «вучоным» сустракаўся. Ён дзявочы тры гадз на там тэмю пайшо: «Ці можа светлачок саім салявейным званнем, Што-небудзь там зрабіць з хвастом бараніны?» Дзяржавэ ён — ого! — ў калечку ўляце!»

Гледачом. Гэтага ўжо не так мала, але ад станаўляючаю можна чакаць і большага.

Гэты пэўнавы мінчан са спектаклем «На світанні» В. Пістольніка. У п'есе і на сцэне ёсць светлая, цямрава рэвалюцыйна-рамантычная інтанацыя. Многія кірыны далёкі ад нас у сэнсе гістарычнай адэкватнасці, аляк заўважым блізкае сэрцу мастацкіх вобразам грамадзянскай вайны. У спектаклі ёсць значныя акцёрскія ўдачы, цікавае задуму рэжысёра (М. Янчыні і П. Разыкіна).

Але, нажал, гісторыка-рэвалюцыйная тэма — у большай меры фон пайшо, чым асноўны змест п'есы, і значыць і спектакля. На гэтым фоне вырашаецца асабісты дэсгероў, аляк не стоіць у сувязі з іх грамадзянскай чынасцю, кожны ў камерным, псіхалагічным плане. Пэса не ўвагае дэсканальна веданнем яркіх старонак гісторыі грамадзянскай вайны, не знаёміць нас з інтэлектуальна багатымі натурамі мужчых рэвалюцыйнараў.

Дэтэктывы-меладраматычныя развіццё сюжэта, традыцыйна для многіх п'ес фінальна сцэна «разлажэння» беларудзёў, напхлівымі-дэкламатычным маладог Ірыны над свежай магіляй бацькі, бледная фігура камісара Кобзіна і тылова меладраматычны «злачынец» Обручаў не спрыяюць вышэйшаму ідэіна-мастацкаму гучанню спектакля. Наалярот, усё гэта зобанне твор і адрабнае цікавоу рэжысёрскую задуму.

Хацелася б, каб здоўным пісьменнікам В. Пістольніка і разам з ім тэатр, ставячы яго нацэнны п'есы, змагаліся за большую вастрыню думкі і больш значныя праблемы, каб сцэна ператварылася ў трыбуна гарачых сутыкненняў, сапартыўна яркіх думак, палымых эмоцый, каб інтэлектуальны канфлікт стаў адмінуручым над драбнінамі, бытавымі спрыжамі. Пры такой умове супрацоўніцтва тэатра са сваім драматургам набудзе яшчэ большы плыві.

У нас ёсць усё палестам мейжавы, што станаўляюць вольныя ўзбавіць свой рэпертуар спектаклямі і спецыяльнымі вобразамі, якія становяць такой жа прычынай важнай палей на савецкай сцэне, як «Антымістычнае трагедыя» (у пастаноўцы Г. Таўстонава) або выступленне Ігара Ільінінскага ў спектаклі «Улада цемры» (Малы тэатр).

Мы ад усёго сэрца жадаем тэатру поспехаў у яго высакарным творчых пошуках, асабліва ў галіне сучаснай тэмы. Да новых сустрач, дарэгі сьбра!»

М. МОДЭЛЬ.

Да IV Міжнароднага в'езду славістаў

Творчыя сувязі

Прафесар М. ЛАРЧАНКА

Многія беларускія пісьменнікі мінулага стагоддзя былі пэса звязаны з перадавой рускай, украінскай і польскай літаратурамі, з паваяй і любоўю ставіліся да рускай, украінскай, польскай і іншых народаў.

Асабліва вадкую ролю ў фармаванні ідэйна-творчага абліча многіх беларускіх пісьменнікаў адырала класічная руская літаратура. Янка Лучына і Адам Гурыновіч вучыліся ў вышэйшых навуковых установах Пецярбурга. Лучына займаўся адзін год (1870 — 1871) на матэматычным факультэце Пецярбурскага ўніверсітэта, а затым перавёўся ў тэхналагічны інстытут, які скончыў у 1876 г., атрымаўшы дыплом інжынера-пудыя. Гурыновіч таксама вучыўся ў Пецярбургскім тэхналагічным інстытуте і, як адзначаюць біяграфы, пасляхова займаўся навуковай работай у галіне ўдасканалення паравоай справы.

Знаходзіліся ў Пецярбургу ў першы, каці свежымі былі ўспаміны аб дзейнасці Чарнышкаўскага, Нікрасава, Салтыкова-Шчадрына, Янка Лучына і Адам Гурыновіч несумненна знаходзіліся пад уплывам дэмакратычнай сілы пецярбургскага грамадства; іх светапогляд фармаваўся ў рэвалюцыйна-дэмакратычным духу, а творчыя запатрабаванні і густы развіваліся ў напрамку эстэтыкі крытычнага рэалізму.

Аб тым, што перадавая руская, польская, украінская літаратура ў фармаванні эстэтычных густаў Лучыны і Гурыновіча мелі першаснае значэнне, сведчаць не толькі шматлікія іх пераклады на беларускую мову класікаў рускай, украінскай і польскай літаратуры, але і пасобныя матывы творчасці.

Янка Лучына пісаў на беларускай, рускай і польскай мовах. Сваю арганічную сувязь з рускай перадавой літаратурай ён падкрэсліваў у вершы «Псалом» («Ідзі-запамятачына з рускай літаратуры»). Яго польскія байкі насуць на сабе несумненны ўплыў традыцыйнага вадкага рускага байкапісца Крылова. Асабліва ўважана несадаўна польскага паэта-дэмакрата Людвіка Бандратчыка (В. Сыракомі), якога ён не толькі перакладаў на беларускую мову, але нават творча пераймаў, запалычаючы ў яго пасобныя сюжэты і матывы («Горцы шпавіны», «Надта салядкі думка», «Не я п'яно — народ божы», «Усеел» і інш.).

Выдатная польская паэтка Марыя Карашніцкая добра ведала Янку Лучыну, вала з ім сабрэскую перапіску, спачувальна ставілася да творчасці аўтара «Вазанкі», заахочвала яго да працы ў галіне беларускай літаратуры, выскоя наіла талент беларускага паэта-дэмакрата і рэалізм яго твораў.

З вадкай сімтэтыяў Янка Лучына ставіўся да Украіны і украінскага народа, яго культуры, тэатра, народнай творчасці. Аб гэтым сведчаць яго вершы, прысвечаныя Украінскім артыстам з трупы Старышкаўска, якая выступала ў Мінску ў 1887 г. Янка Лучына рэгулярна наведваў спектаклі гэтай трупы і яны драўлі яго да глыбін душы. У вершы «Усёй трупэ дабрэды Старышкаўскага беларускае слова» паэт пісаў:

Дзякуй вам, браці, сестрыны рознікі! За вашы хвацкія песні народныя, За тую гутарку нешу яскравую, За праўду светлую, за праўду новую. Дадую мы не чулі братняга голасу, І нівя нашага коласу на коласу Ветрам развезана, градам рабітая Сталі разважына, градам забытая...

Гаворачы пра цяжкое становішча прыгнечанага народа, у якога «ніва... ветрам развезана, градам рабітая», Янка Лучына падкрэслівае блізкасць культур украінскага і беларускага народаў, падобнасць іх песень і казак, а таксама знаачае, што прадстаўнікоў украінскай народнай культуры ў Беларусі ўсёды сустракаюць з любоўю, «добрым словам», што беларускі народ пойдзе на шляху Украінскага народа ў справе стварэння сваёй нацыянальнай культуры, свайго тэатра.

Ці над Нёманам, ці то над Шарою, Ці над Дняпроўскай атовай старою Усёды лядовыя, усёды зямныя Скажы і песні ветрам нясомя.

Усёды сустрачунь з хлемам і соллю І з добрым-словам і са слэзімай Пэсню святую, пісану болю, — Усёды ахотны поладуць за вамі, Браці, Сестрыны! — праўдай не сыта Маці-Зямліца! Ой! не забыта Роднага слова святая сіла... Ею гаворыць усёды — магла! Яе ж паслышыць, ваша старонка! Спяляе ж, Браці, смега і званка: Не зліне песня і Украіна! Будзьце здаровы!

Янка Лучына Тэатральная трупа Старышкаўска зрабіла настолькі вадкі ўплыў на Лучыну, ён бы спрабаваў на фэору Украінскага тэатра стварыць беларускі тэатр і ўжываў у гэтым напрамку навучны заходы. Ён узяўся за даследаванне беларускай батлейкі, аб якой напісаў артыкул для этнаграфічнага часопіса «Вісла», сам спрабаваў пісаць у драматычным жанры, але, нажал, захаваўся толькі невялікі ўрвак яго п'есы, надрукаваны ў часопісе «Нёман» у 1932 г.

Ідэя інтэрнацыянальнай салідарнасці паміж славянскімі народамі падкрэсліваецца Лучынай і ў іншых яго творах.

Усе гэтыя факты сведчаць, што Янка Лучына і Адам Гурыновіч, прымаючы ўдзел у стварэнні беларускай літаратуры крытычнага рэалізму, знаходзіліся ў цесных творчых сувязях з перадавой рускай, украінскай, польскай літаратурамі; гэты садаейнічалі не толькі іх ідэйна-мастацкаму росту, але і спецыялі рэалістычнага майстарства паэтаў багушэвіцкага напрамку.

Трэба падкрэсліць, што Янка Лучына запалычаў пасобныя ідэі з перадавой рускай (а таксама з польскай і Украінскай) літаратуры не механічна; ён прыняў гэтыя ідэі, як традыцыю, якая стала неад'емнай часткаю яго ўласных думак і пераоналіяў, народжаных тагачаснай рэчаіснасцю, жыццём беларускага народа. Сацыяльна-палітычныя ўмовы жыцця Беларусі пры царскім рэжыме ў асноўным супадалі з сацыяльна-палітычнымі ўмовамі тагачаснай Расіі, хоць і мелі пры гэтым свае спецыфічныя асаблівасці. Вось гэтыя агульныя супадзенне ўмоў жыцця рускага і беларускага народаў прадмастала поўную заамамернасць перамаенці прырады беларускімі сіламі ідэй рускай рэвалюцыйнай дэмакратыі. Гэтыя ідэі знайшлі ў Беларусі таго часу брадліваю глебу, сваю другую радзіму, які сталі ідэямі беларускіх пісьменнікаў-дэмакратаў, прадстаўнікоў крытычнага рэалізму ў беларускай літаратуры. Лучына ад жыцця беларускага народа, яны прыходзілі да арганічна родных ім ідэй і творыў рускай рэвалюцыйнай дэмакратыі, становячыся ле паслядоўнікамі.

Як і Багушэвіч, Янка Лучына быў прыхільнікам эстэтычных прышчыпаў крытычнага рэалізму і народнасці, па-ладольнікам эстэтыкі рускіх рэвалюцыйных дэмакратаў. Свае погляды на паэзію і прызначэнне паэта ён выказаў у вершах, прысвечаных эстэтычным праблемам. Погляды аўтара «Вазанкі» былі сугучныя не толькі эстэтыцы Нікрасава і Сыракомі, але і выказаным Балінаскага і Дабраўлобава аб народналоці ў літаратуры.

Лумкі Вадзіскага і Дабраўлобава аб народнасці паэзіі цалкам падзяляліся Лучынай і іншымі беларускімі пісьменнікамі-дэмакратамі. Па сутнасці, гэтыя думкі, стаўшы эстэтычным прышчыпам аўтара «Вазанкі», увабавіліся паэтам у мастацкай форме ў вершы «Не я п'яно — народ божы», дзе гаворыцца пра народ як крыніцу пэсней паэты:

Сапраўдны паэт, на думку Янка Лучына, неаразунны са сваім народам, ён гаруе яго горам, радуча яго радасцамі, думая яго думкамі. Ён не палінен аддзяляць сябе ад свайго народа, бо народ — жытварына крыніца сапраўднай паэзіі. Янка Лучына разумее, што, той адрываецца ад жыцця народа, перастае быць паэтам. Вось чаму ён сам моціа даражыў і іншым мастакам слова завлічаў даражыць непарыўнай сувязю са сваім народам, заклікаў іх самадзіна служыць народу, дамагаючы ўсім сіламі яго барачыце за шчасце, свабоду, лепшую будучыню радзімы. У зборніку «Вазанка» Янка Лучына ў вершы «Паўдзень» падкрэслівае, што жытварына крыніца яго пэсень, яго творчасці было жыццё беларускага народа.

«Брат зазначае, што ў дас пэсню народ, «Пратам у родным краю» палюсціў ён свае песні, усё тое, што «з добрай волі... жартамі, слэзімамі складалася, што тут на паперы пелася ў час думкі і добрай веры». Усё гэта паэт адыа на суз народа: «няхай судзіць братні людзі ды і на братнім судзе». Важна тут тое, што Лучына заўвады даў аб тым, навоколькі яго творчым карысць будучы народ, радзіма. Ён зусім не думав аб асабістай славе:

Назбралася ввазначка на дар маёй браці Сарэдзь нашых палей, дасоў, сярэдзь сенажыні, Не для змыску абралася і не дзеля хвалы, Так — папроту, як абрабем злеце ў дзень Купалы.

Пры гэтым паэт зазначае, што ён «старуся асцрагчыся паганата дзелья», не падацца варожым уплывам дэкадэнцтва, тэорыям «мастацтва дла мастацтва».

Як бы ажыццяўляючы казак Нікрасава «служы не славе, не искусству», а радзіме і народу,

У нашых парках

Ужо чуваць першыя подыі восні. Ходзяць стаяць лячы ў зялёным уборанні, але дзе-нідзе выгледзе ўжо жаўцізна прываляга лісця. Ліны і клены час-ад-часу ніка скідаюць жаўталіст, усладоўваю спяжніма гарадзіскі паркі і скверы.

Літучы падрадавацца восню. Толькі воль людзі ніяк не хочуць пагадацца з тым, што ў прыродзе адбываюцца такія змены. Яны па-ранейшаму весяліцца і запінаюць любімыя кучокі паркаў і сквераў.

А такіх любімых месц беаці. Людзей старэйшага пакалення больш вабіць цішыня і спакой, які нававае зялёны дрэў. Другім — і перш за ўсё моладзі — да думкі цікавы гульні, танцы, песьні. Трэцім — цікавы лекцыі, тэматычныя вечары, сімфанічная музыка.

Усёго не пераічыць — такіх разнастайных круг інтарсаў савецкіх людзей. І гэты павінен ўлічваць культурніцкі парк. На вялікі жаль, яшчэ не ўсе ўлічваюцца. Мінскі парк досыць не сталі сапраўднымі цэнтрамі культурнага адначынку працоўных. Самыя мінгаліноўцы — парк імя Горкага і парк імя Чалюскайцаў. У суботу і ў нядзелю іх запавядаюць тысячы наведвальнікаў. Асабліва людзі на танцавальных пляцоўках.

Але што гэтага за танцы? Юнакі і дзяўчаты на працягу ўсяго танца топчацца на месцы, падпеваючы сцёганым і штурхаючыся каленкамі. Вось танцуе нейкая пара, ледзь пераступаючы ногі. Ныбта юнак у ашмыдзеным гарнітуры, відаць, думае пра сабе, што ён дасягнуў у танцах вялікага майстэрства. Ён прыліпчыў вочы і гідзе паглядзіць поглядзі на тых, хто стараецца танцаваць так, як гэтага патрабуе музыка. Яго дзяўчына таксама закапіла вочы і тупа глядзіць некуды ўдалечыні. І так увесь вечар! Становіцца крыўдна, што выдатны сродак аэстычнага выхавання — танец, які ўпрыгожвае наваека, ператвораны ў нейкую брыду...

У танцах не адчуваецца ні агню, ні запалу. Вінавата ў гэтым дырыжыра парка. На радзёбаве праігнавалі толькі захаднеўрапейскія танцы. А калі, часам, завядуць польку, дык і тую некаторыя ўхіраюцца танцаваць па-свойму, захоўваючы «індывідуальны» стыль. На танцавальных пляцоўках няма ніякіх тэматых масавак, якія б арганізавалі танцы, вучылі навачкоў.

Некаторы час назад у парках вырашылі вучыць моладзь балетным танцам. Нічога не скажам — добрая задума. На жаль, праводзіць яе без патрэбнай ініцыятывы. Таму і атрымліваецца, што пачынаюць танцаваць балетны танец, а канчаюць «стыльным» фактарам.

Вядома, танцавальнае ўсё ж жадаючы не зменшыць. Атраціліся і каруселі ў парках ішчэ недастаткова. А масавікоў А. Бугрову і В. Працкевіч, якія лічыцца па штургу ў парк імя Горкага, рэдка калі збачыш. І моладзь адрапа сваё «атраццёнае», так званую гульні ў «жучка». Становіцца ў вода, закрываеш вочы далай, а дабе з усае сілы б'юць у спіну. І будзе б'ць далай, пакуль не агдадзец, хто ударыў. Вынае, другому небарак, за вечар так наступяюць, што той пасля ледзь дапаганецца дахаты.

У другім канцы парка моладзь знайшла сабе ішчу лававу. Праз канаву з вадой навісла труба. І воль некаторыя смельчакі вырашылі паспрабаваць свой спрыт. Разгарэліся спрычкі. Кожнаму захалелася адлучыць сабе хоць на нейкі момант канатадодам.

— Бяса аб заклад, што па гэтай трубе пераіду, — рашуча заяляе нейкі юнак і, каб даказаць, што гэта сур'ёзна, аддае свой гадзіннік другому. Але хутка яго інакшні запал астыў... Увадае, куды ён боўгнуўся, не вытрымаўшы раўнавагі.

Гэтак жа паліцелі многія другія смельчакі.

Шмат людзей збіраецца на спартыўныя пляцоўкі. Асабліва ўвагу прыцягваюць гульні ў валейбол і баскетбол. Здавалася б, усё ў парку — прыходзіць і займаецца спортам. Але не так лёгка дасягнуцца да гэтых пляцовак. Тут заўсёды гуляюць толькі адны і тыя ж аматары, не пускаючы другіх інструктар па фізкультуры М. Анціпаў звычайна загадае. Ён не стараецца наладзіць спартыўную работу ў парку.

Ішча горы справы з тэнісам. На тэнісныя корты наогул для тых, хто жадае пагуляць у тэніс, даверы зачынены. Гэтую пляцоўку аблюбоваў нейкі пастаянны кліент, які гуляе тут з дня ў дзень.

У плане работы дырыжыра парку запісаны і лекцыі, і даклады, і канферцы, і шматлікія спартыўныя мерапрыствы. Аднак гэта толькі на паперы. А ў сапраўдны спад далаёка не так. Напрыклад, у парк імя Чалюскайцаў часта прыязджаюць лекцыі перад канцэртамі самадзейнасці. Калі ж лекцыі і адбываюцца, дык яны чытаюцца сумна.

У гэтым жа парку ўздоўж дарожак стаяць высокія шчыты з паказчыкамі росту нашай прамысловасці. Акрамя таго, што яны сваімі вялікімі памерамі заслаўляюць наваека, на некаторых з іх перабытачы лічыць. На адным шчыце чытаем, што выпуск трактараў да 1960 г. узраце на 170 працэнтаў, а на другім чамусці — на 170 працэнтаў. І стаіць, не ведаючы, якой лічбы верыць.

Нашы парк вельмі засмечаны. У парк імя Чалюскайцаў амаль на кожным кроку акуркі, папера і смецце. Калі пры ўваходзе ў парк больш-менш чыста, дык далей у глыбіню зроблены нейкі сметнік. Парк імя Горкага таксама не вызначаецца чысціняй.

У абодвух парках вышамыя вялікія карты свету. Ад гэтых дзюх карт нехта адараваў па добраму хававаць. Так яны і засталіся вісець.

Парк імя Горкага найбольш прыцягвае ўвагу наведвальнікаў. А па сваіх памерах ён параўнальна невялікі. Здавалася б, адміністрацыя павіна вымарыць выдатныя свабодныя кавалачкі зямлі. Але на тэрыторыі парка чамусці азнаходзіцца пляца па вырошчванню кветак, якія з пасляхам можна было б вырошчваць і ў ішчым месцы. Тут азнаходзіцца ішчэ і жылыя дамы. Мінскі гарадскі Савет дэпутатаў прадоўжыў ішчэ ў 1955 г. прыняць рашэнне знесці дамы з тэрыторыі парка. Але яно, тое рашэнне, не выканана і сёння. У парк многа ішчых непатрэбных збудаванняў. Кругом — гандлёвыя латкі, якія даўно не працуюць і толькі займаюць месца.

Звычайна ў парках песьні выконваюць толькі з астрады. Затое нідзе не пачуеш, каб ішч співала моладзь, акая наведвае парк. А адраецца гэта таму, што масавікі зусім не цікавяцца такім пяснянем. У парк імя Горкага нават няма баяніста, гэтага нааменнага спадарожніка маладзёжнай песьні.

Неўга сказаць, што дырыжыра парку яшчэ зрабілі на прапагандае класіфікацыі і замежнай музыкі. Для гэтага быў запрошан сімфанічны аркестр і кваліфікаваныя лектары, якія перад пачаткам канцэртаў умела і цікава расказвалі слухачам аб музыцы і іх аўтарах. У апошні час пасля канцэртаў сталі часцей паказваць гледачам часопісы кінахронікі.

Але гэта ішчэ не крокі ў параўнанні з тым, што трэба ішчэ зрабіць. У парках Мінска можна і трэба наладзіць культурны і вясёлы адначынку працоўных. Паспех у многім залежыць ад арганізатара такога адначынку — масавікоў, якія пакуль што працуюць без ініцыятывы.

В. КУЦЭНКА.

Сякера пад лаўкай...

(РЭПЛІКА ЧЫТАЧА)

Днямі газета «Савецкая Беларусія» апублікавала заметку А. Семяноўца «Дакументы аб арышце і пакаранні Кастуса Каліноўскага». Яна зварнула на сабе ўвагу нятаню, бо размова ў ёй вядзецца пра выдатнага рэвалюцыянера-дэмакрата. Прыемна і тое, што літаратуразнаўцы ўсё больш змярзаюцца да вывучэння жыцця і рэвалюцыянаў дзейнасці слаўнага сына Беларускага народа.

Але прыклад, што некаторыя літаратуразнаўцы «зыхаўляюць» ў архівах даўно вядомыя дакументы, з якімі грамадскіх пазнаёмляцца многа год назад, на сваёй недасведчанасці і неінтэрэсе «дакрышчэ». Так здарылася і з А. Семяноўцам. Ён па-недмаме, што да апошняга часу ў літаратуры існаваў разнабой у вызначэнні даты пакарання Каліноўскага: «адны сфармавалі, што ён быў пакараны ў лютым, другія — у сакавіку, трэція — у красавіку», а дакладная дата прывядае толькі ў кнізе І. Луцкіцкага «Нарысы па гісторыі грамадска-палітычнай і філасофскай думкі ў Беларусі ў другой палове XIX стагоддзя». Хто гэтым «адным» і «другім», што ўносіў разнабой, — з заметкі не вядома. А між тым, ніякіх спрычак да гэтага часу не было. З дакументаў Віленскай спецыяльнай вышэйшай, што 2 сакавіка 1838 г. вядомы суд прыгаварыў Каліноўскага да расстралявання. Затым часова павіны аўтарытэт перагледзеў справу і прыгаварыў Каліноўскага да паўшэння. Віленскі генерал-губернатар Мураўёў напісаў рэзюмэ: «Згодна. Выканайце пры-

гавор у Відні ў тры дні. Пакаранне адбылося 10 (23) сакавіка 1838 г. на Луцкімскім пляцы. Гэтая дата ёсць амаль на ўсёй мемуарнай літаратуры таго часу; спаленнае хіць ён у «Успамінах удзельнікаў паўстання Я. Гейштары (том 2, стар. 220)». Прывядаюцца яшчэ і ў Вялікай Савецкай Энцыклапедыі (том 19, стар. 436). Гэтая дата нават высечана на камені, які пакладзены каля гэтага месца пакарання рэвалюцыянера ў Відні.

Відаць, А. Семяноўчы, забывшы, што быў некалькі разнабой у вызначэнні даты нападзення героя. У некаторых артыкулах сфармавалі, што Каліноўскі нарадзіўся ў 1836 г., а не ў 1838. Так ліна, напрыклад, кандыдат гістарычных навук В. Фіх (гл. яго артыкул «К. Каліноўскі» ў «Гродзенскім праўдзе» ад 29 мая 1957 г.).

Забывае і другі факт. А. Семяноўчы піша, што яму ўдалося вывясці «новыя» дакументы аб арышце і пакаранні К. Каліноўскага. Ён спасылся на дзянісева жандарма палкоўніка Лосева. На самай жа справе са зместам гэтага дакумента мы пазнаёмляемся ніччэ 23 гады назад, калі скардаўся другі том дакументаў і матэрыялаў па гісторыі БССР. У тым жа тэме ёсць дзянісева Лосева аб раскіданні ў Мінску рэвалюцыянаў, якія, якое таксама прыводзіць А. Семяноўчы ў сваёй заметцы.

Вось гэта, сапраўды, як кажучы, знайшоў сякера пад лаўкай...

В. Ю.

Здымкі кінафільма

На малюнічым беразе ракі паблізу ад мястэчка Кляпалішча адзін за другім вырастаюць новыя збудаванні. Тут хутка навае мост, зрабіў дамбу, пабудавалі некалькі драўляных домікаў. Мясцовыя жыхары прывыклі ўжо да гэтага. Яны ведаюць, што тут праводзіцца здымка новага кінафільма «Чужыя ў пасёлку».

Калектыў Беларускай кінастудыі мастацкіх і хронікальных фільмаў вырашае вялікую і складаную задачу. Ён імкнецца дасягнуць да гледача працоўнага рыбака, які і пераканальна паказвае, як спачатку чужая жыхарам пасёлка Эльза Статгар была ўрышчэ прынята ў рыбацкую сям'ю.

Цэнтральную ролю выконвае зялёная савецкая гледаць па фільму «За лебядзіннай чародой воблакаў» заслужаны артыст Латвійскай ССР Віа Аранцман. У ролях бацькі маладога марак Яніса-Екаба Статгара здымаюцца народны артыст СССР Я. Осіс, вядомы гледачам на фільмах

«Райніс», «Сын рыбака», «Ламаносаў» і «Урокі гісторыі». У новым фільме таксама здымаюцца артыст Г. Чылініс (марак Яніс Статгар), заслужаны артыст Латвійскай ССР К. Сербіс (старшыня рыбацкага калгаса Кісіс), заслужаны артыст рэспублікі Э. Валтур (рыбак Стурп) і заслужаны артыст Латвійскай ССР А. Яўшан (рыбак Статгар).

У старым фільму ўдзельнічае і моладзь — студэнтка кансерватарыі І. Цыла, студэнтка Латвійскага ўніверсітэта А. Арлоўска, аператар В. Вітол і ішч.

У масавых здымках удзельнічаюць жыхары рыбацкага пасёлка.

Новы фільм здымаецца па сцэнарыю В. Саулескаліа і Я. Гранта (пастанова А. Нартніска). Песні напісаны кампазітарам Н. Залатанасам. Фільм прымушча выпусціць на экран у канцы гэтага года.

Н. ДАРОНН.

Магілёў сёння. Новая жылыя дамы на вуліцы імя Міронава. Фота М. Міновіча.

Творчыя сувязі

(Заканчэнне. Пачатак на 3-й стар.)

пущаны толькі таму, што моцна там захавару. Праз некалькі тыміў пасля выхду з крэпасці — 14 студзеня 1894 г. — на 25 годзе жыцця ён памёр.

Літаратурная спадчына пісьменніка невялікая. Асабісты яго архіў, які захоўваецца ў адрэе рупакісаў Цэнтральнай бібліятэкі Акадэміі навук Літоўскай ССР, паказвае, што ў асобе Адама Гурыноўчы мелі таленавітага паэта-дэмакрата, прааіка, вучонага-фалькларыста і добра перакладчыка рускай, украінскай і польскай класікі на беларускую мову. Некаторыя яго рэчы яшчэ чакаюць свайго апублікавання. У архіве пісьменніка вялікае месца займаюць матэрыялы па беларускай фальклору. Тут жа азнаходзіцца яго трактат на польскай мове аб беларускім народзе.

Пазія Адама Гурыноўчы носіць грамадзянскі характар. Пісьменнік цвёрда прытрымліваўся эстычных прынцыпаў рэвалюцыянаў дэмакратыі. Ён лічыў, што пачаць павінен словам і справай служыць народу і радзіме, заклікаў яго да барацьбы супраць прыгнатылікаў за свабоду і лепшую будучыню. Як і Багуніч, ён наватарска прыцягнуў у беларускай паэзіі традыцыі рэалізма і народнасці. Прычым гэтая слаўная традыцыя заўсёды шчасліва спалучалася ў Гурыноўчы з фальклорнай традыцыяй народнай песьні, меламычнай і рытмічнай будова якой адчуваецца ў многіх вершах паэта. Гэта асабліва прыкметна ў такіх яго вершах, як «Што ты спіш, мужычок?», «Што за звук ды так громка раздаўся?», «Перш хушылі панькі і ішч...» дзе найбольш моцна гучыць рэвалюцыяна-дэмакратычны матывы.

Тое, што Гурыноўчы перакладаў на беларускую мову вершы рускіх, украінскіх і польскіх класікаў, было не выпадковым. Руская, украінская і польская літаратура для А. Гурыноўчы былі вялікай школай майстэрства. Асабліва прыцягнулі ўвагу Гурыноўчы вершы Пушкіна, Някрасава і Івана Франка.

Вядомы верш Пушкіна «Руха» Гурыноў-

віч пераклаў на беларускую мову: Шчэ трубіць рог, шчэ гром грывыць, Шчэ звер у лесе зарывыць, Шчэ дзюка песьню за гарой Вяседаю янеч?

На ўсё адзет вясёлы свой Паветрыня дасць. Ты ступ паслышым перуноў І голас бурмы і вадны, І крык вясковых пастукоў І зраз ішч адзет: Табе ж нет волдуку... Так ты, Як лядька, мой паэзі!

Сярод рупакісаў Гурыноўчы ёсць і вершы, пісаныя на рускай мове. Яны цікавыя тым, што характарызуюць аўтара як самаадданнага рэвалюцыянера-дэмакрата, які ахвільна прыгнечаны масы беларускага народа да барацьбы за сваё вызваленне.

Рэвалюцыяна-дэмакратычны матывы даволі моцна гучаць і ў беларускіх вершах Гурыноўчы. Так, у вершы «Што ты спіш, мужычок?» наят, акрыта гаворачы аб пасляфэрманнай «свабодзе», выкрывае самадзяржаўе і цара: «А цар... сказаў так са асіцы: «Што даць маюць урагі, я дам — як з міласці».

Верш Гурыноўчы «Што за звук, ды так громка раздаўся?» вылучае сярод ішчых рэчаў паэта тым, што тут прыкметна адчуваецца някрасавіцкі рэалістычны традыцыі. Як і Някрасаў Гурыноўчы бацьчў блазнера гора і чуў стогны свайго народа пад прыгнечаным царскага самадзяржаўа, памешчыкаў і капіталістаў.

Што за звук ды так громка раздаўся Па дугах, на палях і лясак? Высока аб пад неба падняўся І са стогнам прапаў у аблоках.

О, не то гэты стог, б'ць не можыць, Каб з гурду ён выхадзіў адноў, То увесь наш народ гэтак стогне Над нешчаснаю доляй сваёй.

Трэба падкрэсліць, што Гурыноўчы, як і Някрасаў, не толькі атіснае гаротнае становішча славянскіх мас, але ўскрывае прычыны іх беднасці і пакут. Гэтыя прычыны, на думку паэта, у тым, што славяне

пасля рэформы засталіся без зямлі, што на палях славянскіх «вузка і песьна».

Адам Гурыноўчы ў справе стварэння вобразна станюччага героя пайшоў некалькі далей за сваіх палічыкаў па яшу. Ён адкрыта і смела заклікае працоўны народ да рэвалюцыянаў барацьбы з самадзяржаўем, з буржуазна-памешчыцкім грамадскім ладам. Гурыноўчы зрабіў спробу намялавага вобразна рэвалюцыянаў — самаадданнага змагага за поўнае вызваленне народа з-пад прыгнечанай царыцы. Паэт шкадаваў аб тым, што ў жыцці яго часу было вельмі мала сапраўдных рэвалюцыянераў, гатовых «смеда кроў праліць у б'рьбе солом, к народу ўд любіць».

І не вйна, а блда Адама Гурыноўчы, што ён не змог стварыць паўнакроўны мастацкі вобраз станюччага героя, які ўвабляў бы ў сабе ўсе істотны рысы нацыянальнага характару беларускага народа. Але вялікая яго заслуга ў тым, што ён, як адзін з першых беларускіх пісьменнікаў, узяўся за стварэнне вобразна перадавога чалавека свайго часу, вобразна рэвалюцыянаў дэмакрата. Калі ў лірыцы ў асобе свайго лірычнага героя Гурыноўчы намесціў толькі агульныя контуры вобразна рэвалюцыянаў дэмакрата, дык у апаэзіі «Дзядзька Антон» аб гутарка аб усім часта, што баліць, і чаму баліць — не ведаем» гэты вобраз набывае больш жыццёвы рысы характару перадавога чалавека свайго часу, рэвалюцыянаў дэмакрата, якому ўжо становіцца чужой сялянская абмежаванасць, бо ён упэўнены, што толькі сумесная, аб'яднаная барацьба рабочых і сялян зможа прывесці да поўнай перамогі дэмакратычнай рэвалюцыі.

Неабходна перш за ўсё адзначыць, што гэтае апавяданне Гурыноўчы, выдзеленае асобнай брашурай у Відні ў 1892 г., ішчэ творчар перапрацоўка «Хітрай механікі» аб «Праўдывага расказа, куды і адуць ішчэ гронь» Андрая Іванова (Маеква, 1874 г.). У 70—80-я гады гэтага рэч, выдзелена асобнай брашурай, шырока вядома ў Расіі і распаўсюджвалася ў якасці рэвалюцыянаў пракламацыі. На Адама Гурыноўчы гэтага рэвалю-

цыянаў брашура, напісаныя ў зрыблы беларускай форме, несумнянна зьявілі настолькі моцнае ўражанне, што ён па лематых і пад яе непасрэдным уплывам напісаў свой беларуска-рэвалюцыянаў твор у традыцыянаў стылі беларускіх «гутарах».

Удальны гэты прыкметны не толькі на ідэйных матывах, але і на паласовых стылістычных супадаваннях. Але, калі ў цэлым «Дзядзька Антона» Адама Гурыноўчы параўнаць з «Хітрай механікай» Андрая Іванова, адразу відаць, што запалчаны беларускага пісьменніка было творчым. «Хітрая механіка» А. Іванова пачынаецца так:

«Есть у нас на фабрике человек — Степаном зываецца. Добрыі он такой да ласковыі, когда со своим братом, с рабочим обращение имеет; ну, а коли, к примеру, с контрощиком, надсмотрщиком аль с самим директором схватится — беда! Страсть какой зубастый! То-ишь на каждое слово ответ найдёт; да так, что другой раз и начальство-то своим ответом в коноуа введет. Ума у него — палата — вот что! Ух, у него что ни спроси — на все он мастер; и слово сказать, и матерью подвести!»

А вась пачатак «Дзядзькі Антона» А. Гурыноўчы:

«На самым канцы нашага сяла, аж пад лесам, стаіць, пакасіўшыся, старусенькая хатка; лёгка даведана чыя яна, спытай толькі каго дохачы, а кожны табе гэта скажа, бо ўжур усё ведаюць, што жыве там дзядзька Антон. Дзядзькак яго ўсе мы так зываем, ад старога да малаго. Варт ён таго, бо гэта яшчэ нічога, што ён чалавек добры, а тое важней, што і разумны ён вельмі; аб чым толькі і папятайся, усё чыста ён так расказае, што цэла рэч у галадзе ашчэ некай стане».

Адначасна ішчэ, што нават у месцах, дзе наглядзіцца супадаенні паласовых выразў Гурыноўчы і Іванова, ішчэ значнае адрозненне.

Дзядзька Антон, які і Сцяпан з «Хітрай механікай», выкрываючы фактамі, лічымі тлумачыць сялянна сутнасць усёй палітычнай парскага самадзяржаўа, выкрываючы антынародны дваранскабуржуазны грамадскі лад, на чаде якая стаіць нар — першы памешчык і галоўны дуніцель працоўнага народа. У расказа Антона моцна адчуваецца ідэйна-стылістычнае падб-

Народны тэатр на Міншчыне

Толькі Вялікі Кастрычнік даў беларускаму народу, які і ўсім ішчым народам Савецкага Саюза, магчымасць вывясці свас творчыя здольнасці. Таму зусім зразумела, што пасля рэвалюцыі ажалілася праца на ішчэ беларускай культуры і тэатра. Але рэвалюцыянаў ўлада не закрэсіла і старога мастацтва. «Стары тэатр» — напісана, напрыклад, у дакладнай Мазырскага рэзкама Наркамсетаў БССР аб будоўне тэатра — неўга разбураць — яго неабходна перабудаваць».

Пасля рэвалюцыі савецкія ўстановы зьялі справу кіравання тэатрам у свае рукі. Гарадскі тэатр у Мінску ператварыўся ў «Тэатр Мінскага Савета рабочых і салдатскіх дэпутатаў», стварэцца камісія з асымі чалавек для кіравання тэатрам і арганізацыя «Разумных забав» у Мінску. А ў артыкуле «Мастацтва і рэвалюцыя» газета «Савецкая праўда» ад 31/XII—1917 г. ставіць канкрэтныя задачы ў гэтай галіне перад савецкімі ўстановамі: «Новая, народная ўлада, — гаворыцца і шчэ, — павіна карынным чынам перабудаваць справу асветы народа і ў галіне мастацтва. Лепшыя спектаклі, студыі, музычныя і вакальныя сілы павіны быць прыцягнуты для таго, каб служыць народу. Развіццэ мастацтва і набліжэнне яго да народа ёсць адна з непарэзных задач рэвалюцыі».

У пачатку 1918 г. наладжваецца рэгістрацыя ўсіх ішчых установаў мастацтва.

Арганізаваны ў пачатку студзеня 1918 г. у Маскве Беларускі нацыянальны Камітэт пры Наркамце на справах нацыянальнасцей прымае шырокую праграму будаўніцтва ўстановаў мастацтва на Беларусі і сярод бажаных у Расіі.

Савескі ўрад і Камуністычная партыя і ў гэтай вайны не спынілі работы па развіцці нацыянальнай культуры. На ўсёй тэрыторыі Беларусі ствараліся народныя дамы. Культурная праца актыўна вялася сярод насельніцтва і байцоў Чырвонай Арміі.

Беларускі прафесіянаў тэатр, «Першы беларускае таварыства драмы і камедыі», Беларускі савескі тэатр і «Стары тэатр» прауцкіі беларускага мастацтва (1920 г.) — усё яно працавала і на перыферыі. Гэтыя тэатры і ўстановы з'яўляліся арганізатарамі і аргітарамі за справу стварэння культурна-асветных гурткоў у гарадах, мястэчках і вёсках.

У выніку пачаў развівацца народны тэатр на Віцебшчыне, Магілёўшчыне, Мазырышчыне, Міншчыне.

Тэатр Ігнаца Буйніцкага, паміныя «Таварыства», Гродзенскі, Віленскі і ішчы гурткі рабілі сваю плённую працу. Большасць з іх ішчэ да рэвалюцыі абуджала ў беларускім народзе думку аб вываленні ад прыгнечанай памешчыкаў і капіталістаў ішчэ аб праве на ішчэ на самавызначэнне. Пытанне сямейнага і нацыянальнага вызвалення было блізка працоўнаму народу. Вось чаму гурткі, якія ўзніклі на Беларусі, неўга проста называлі культурна-асветнымі, хутчэй ішч трэба называць культурна-палітычнымі гурткамі. Іх паказы ніколі не абмежаваліся толькі пастаноўкамі, пэсамі або танцамі. Былі і аматары, якія чыталі даклады і лекцыі на розныя тэмы рэвалюцыі і жыцця працоўнага народа, праводзілі гутаркі і нават мітынгі-споктакі, а пасля наладжваліся паказы. Гэта былі клубы ў мініяцюры. Пры гуртках ствараліся чытальны, бібліятэкі, секцыі асветнага напрамку. «Зарніца», «Панарэц-кветка», «Беларускі гай» і ішчыя выступалі супраць дзейнасці Беларускай Рады.

Спадучэнне культурнай і палітычнай працы і надавала гурткам тую сваёасаблівае, акая рабіла ішч не проста аматарскімі. Аматырскія гурткі, якіх было шмат, ніколі не ставілі перад сабой задач пабліччых спектакляў, а славейнічымі мабільна-ішч народа на барацьбу супраць сямейнага і нацыянальнага ўціску. Яны абмежавалі сваю працу дапамогай белым, зборам сродкаў у карчэш інвалідаў